

Nr U 6508
Oktober 2021

Effektutvärdering Mera tall

På uppdrag av Skogsstyrelsen

Liisa Perjo, Peter Bjerkesjö, Eskil Mattsson, Malin Redmo

Författare: Liisa Perjo, Peter Bjerkesjö, Eskil Mattsson, Malin Redmo
På uppdrag av: Skogsstyrelsen
Rapportnummer U 6508

© **IVL Svenska Miljöinstitutet 2021**
IVL Svenska Miljöinstitutet AB, Box 210 60, 100 31 Stockholm
Tel 010-788 65 00 // www.ivl.se

Rapporten har granskats och godkänts i enlighet med IVL:s ledningssystem

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
1 Inledning	7
1.1 Utvärderingens genomförande	7
1.1.1 Utvärderingsmodell	7
1.1.2 Metod och dataunderlag	8
1.1.3 Intervjuer med nyckelaktörer	9
1.1.4 Enkätundersökning till skogsägare	10
2 Arbets sättet Mera tall.....	12
2.1 Syfte och mål med arbets sättet Mera tall.....	12
2.1.1 Effektlogiken	13
2.2 Aktiviteter.....	14
2.2.1 Utvecklingsprojekten	15
2.2.2 Mera tall Sörmland/Örebro	18
2.2.3 Förvaltningsfasen för Mera tall 2021.....	19
3 Andra relevanta styrmedel och initiativ	21
3.1 Älgförvaltningssystemet	21
3.2 Andra projekt	24
3.2.1 Kraftsamling Tall	24
3.2.2 Viltstammar i balans 2.0	25
3.2.3 Vild och bortskämd	26
3.3 Andra viltanpassade skogsskötselåtgärder	26
3.4 Effektiviteten i andra åtgärder och styrmedel att uppnå syftet "mera tall"	27
4 Aktörernas uppfattningar om arbets sättet Mera tall.....	29
4.1 Potentialen i arbets sättet Mera tall	29
4.1.1 Dialog istället för spridning av färdig information	29
4.1.2 Integrera Mera tall i befintliga samverkansformer.....	29
4.1.3 En neutral extern aktör behövs	30
4.2 Utmaningar i arbets sättet	30
4.2.1 Utmaningar i lokal organisering av arbetet	30
4.2.2 Utmaningar kopplat till förvaltning.....	32
4.2.3 Svårkommunicerade budskap.....	32
4.3 Arbets sättets effekter	32
4.3.1 Effekter i Uppvidinge	33
4.3.2 Effekter från Mera tall Sörmland/Örebro	33
4.3.3 Effekter av informations spridningen	34
5 Enkätundersökning till skogsägare	35
5.1.1 Fakta om dem som besvarat enkäten.....	35
5.1.2 Föryngring med tall	37
5.1.3 Arbets sätt, attityder och kunskap.....	39

5.1.4	Sammanfattning	42
6	Slutsatser	43
6.1	Relevans	43
6.2	Sammanhang.....	44
6.3	Effektivitet	45
6.3.1	Effektiviteten i det lokala arbetsättet i Uppvidinge	45
6.3.2	Effektiviteten i den nationella styrningen.....	45
7	Rekommendationer	46
7.1.1	Undersök möjligheterna i att integrera Mera tall-arbetsättet i älgförvaltningen tillsammans med andra aktörer	47
7.1.2	Tydliggör Skogsstyrelsens mål och effektlogik för spridning av Mera tall	47
7.1.3	Utvärdera effekterna från Skogsstyrelsens nuvarande satsning	48
8	Referenser.....	49
	Intervjuer	49

Sammanfattning

Den här rapporten redovisar resultaten från "Effektutvärdering Mera Tall" som genomförts av IVL Svenska Miljöinstitutet på uppdrag av Skogsstyrelsen. Mera tall är ett arbetssätt för lokalt samarbete mellan skogsägare och jägare i frågor kring en bra balans mellan skog och vilt. Det övergripande målet för arbetssättet Mera tall är att nå en god balans mellan skog och klövvilt

Uppdraget omfattade följande delar:

1. Att analysera om arbetssättet Mera tall är en effektiv metod för att uppnå syftet mer tall eller om det finns andra åtgärder och styrmedel som är effektivare.
2. Att sammanställa tidigare utvärderingar och resultatet av dessa.

En kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder användes för att analysera effektiviteten i arbetssättet Mera tall. Datainsamlingen skedde i form av dokumentstudier, intervjuer och enkät. Utvärderingsmodellen bestod av tre huvudsakliga komponenter med fokus på relevans, effektivitet och sammanhang.

Målen med Mera tall-arbetssättet är att öka tallplantering på tallmarker och justera avskjutningsplanerna för älg så att älgstammen anpassas till tillgänglig fodermängd. Detta ska ske genom att skogsägare och jägare gemensamt tar fram lokal kunskap om exempelvis viltskadesituationen samt utifrån lokala inventeringar tar fram gemensamma målbilder och beslutar om åtgärder som både skogsägare och jägare ska genomföra.

Utvärderingen visar att arbetssättet Mera tall med dess fokus på lokal samverkan mellan jägare och skogsägare har använts i demonstrationsområdet Uppvidinge där arbetssättet utvecklades och testades i projekt ledda av Skogsstyrelsen, men att det inte har använts i andra områden trots spridningsinsatser.

För att undersöka om arbetssättet lett till ökad kunskap, samsyn, samarbete och ändrade beteenden i Uppvidinge genomfördes en enkätundersökning med skogsägare i Uppvidinge kommun samt skogsägare i Älmhults kommun där arbetssättet inte tillämpats (kontrollgrupp). Det är mer vanligt förekommande att skogsägare i Uppvidinge planterar/föryngrar med tall, jämfört med skogsägare i Älmhult. Detta skulle kunna tolkas som en effekt av arbetssättet Mera tall, då skillnaden mellan grupperna är svår att förklara med andra faktorer. De svarande i Uppvidinge anger också i större utsträckning än de svarande i Älmhult att de föryngrar mer med tall idag jämfört med för fem år sedan. Däremot kan enkätundersökningen inte fastställa några belägg för att Mera tall-arbetssättet i form av gemensamma aktiviteter mellan skogsägare och jägare skulle fortsatt i Uppvidinge efter projektiden.

Utvärderingens kartläggning av andra insatser och åtgärder visar inte på att dessa skulle vara mer effektiva än Mera tall ifråga om att nå målen om bättre balans mellan skog och klövvilt. Bilden bekräftas även av intervjustudien. Det finns vissa likheter i arbetssättet mellan Mera Tall och det arbete som sker inom älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden. Till exempel baserar både Mera Tall och älgförvaltningen sitt arbete på kunskap om lokala förutsättningar och samma inventeringsmetoder. Älgförvaltningen och arbetssättet Mera tall ska verka för god samverkan och bra samförstånd mellan markägare och jägare.

Oklarheterna kring hur arbetssättet ska drivas och organiseras lokalt identifieras som några av de viktigaste anledningarna till att arbetssättet inte fått bredare spridning. Det finns ingen självklar ägare eller projektledare för Mera tall lokalt och de intervjuade aktörerna menar att samverkan mellan skogsägare och jägare inte kan drivas av skogsägare eller jägarorganisationer själva eftersom de inte uppfattas som neutrala. De intervjuade aktörerna ser att det behövs en neutral aktör som ska driva och stödja arbetssättets användning lokalt, och Skogsstyrelsen uppfattas som en aktör som ska fortsätta arbeta med Mera tall.

Aktörerna menar även att för att arbetssättet ska kunna komma till användning på flera platser behöver det integreras i befintliga samverkansformer och de flesta föreslår att möjligheterna att integrera Mera tall-arbetssättet i arbetet hos älgskötselområden eller älgförvaltningsgrupper ska undersökas. Dock identifieras ett flertal utmaningar kopplat till detta, exempelvis att skogsägare inte engagerar sig i älgskötselområden.

Tre huvudsakliga rekommendationer för Skogsstyrelsens framtida arbete med Mera tall kan ges:

Undersök vidare möjligheterna i att integrera Mera tall-arbetssättet i älgförvaltningen tillsammans med andra aktörer

För att kunna identifiera vilka möjligheter och risker som finns kopplat till integreringen av arbetssättet i älgskötselområden eller älgförvaltningsgrupper behövs en bredare nationell dialog där även Naturvårdsverket och länsstyrelserna är aktiva. Istället för att fortsätta utveckla innehållet och metoderna för arbetssättet lokalt eller fortsätta informationsspridningen ser vi att Skogsstyrelsen bör fokusera på att hitta en lokal organisation för arbetssättet ifall det ska få spridning och genomslag.

Tydliggör Skogsstyrelsens mål och effektlogik för spridning av Mera tall

Det saknas en tydlig målbild för Skogsstyrelsens fortsatta arbete med Mera tall. Det behövs ytterligare arbete för att tydliggöra vad Skogsstyrelsen vill uppnå på lokal nivå, kombinerat med att tydliggöra hur det är tänkt att aktiviteterna kan bidra till att arbetssättet ska kunna nå dessa mål. Skogsstyrelsen kan behöva ytterligare arbeta med att få fram en tydlig effektlogik där det är genomtänkt vilka mål och delmål som ska nås och vilka aktiviteter som behövs för att kunna nå dessa mål.

Utvärdera effekterna från Skogsstyrelsens nuvarande satsning

Eftersom arbetssättet Mera tall endast använts på lokal nivå i Uppvidinge där arbetssättet utvecklades kan det behövas ytterligare utvärderingar av arbetssättets effektivitet när det använts på fler platser. I samband med Skogsstyrelsens nuvarande satsning med lokala möten i alla distrikt rekommenderar vi att Skogsstyrelsen följer upp och analyserar effekterna från dessa för att få bättre underlag om arbetssättets effekter.

1 Inledning

Den här rapporten redovisar resultaten från "Effektutvärdering Mera tall" som genomförts av IVL Svenska Miljöinstitutet på uppdrag av Skogsstyrelsen. Det övergripande målet för arbetssättet Mera tall är att nå en god balans mellan skog och klövvilt. Målet ska nås genom ökad ståndortsanpassning där tall planteras på tallmarker och genom att avskjutningsplaner på vilt anpassas till fodermängder. Mera tall är ett arbetssätt för lokalt samarbete mellan skogsägare och jägare i frågor kring en bra balans mellan skog och vilt. Mera tall-arbetsmetodens grund är att skogsägare och jägare gemensamt tar fram lokalt kunskap om exempelvis viltskadesituationen samt utifrån dessa lokala inventeringar tar fram gemensamma målbilder och beslutar om åtgärder som både skogsägare och jägare ska genomföra.

1.1 Utvärderingens genomförande

Utvärderingen genomfördes mars-september 2021 av IVL Svenska Miljöinstitutet i regelbunden dialog med beställaren.

Uppdraget omfattade följande delar:

1. Att analysera om arbetssättet Mera tall är en effektiv metod för att uppnå syftet mer tall eller om det finns andra åtgärder och styrmedel som är effektivare. Kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder användes för att analysera om Mera Tall är en effektiv metod för att uppnå syftet med Mer tall.
2. Sammanställa tidigare utvärderingar och resultatet av dessa.

I följande delar presenteras utvärderingens genomförande och metoder.

1.1.1 Utvärderingsmodell

Utvärderingsmodellen består av tre huvudsakliga komponenter med fokus på relevans, effektivitet och sammanhang. Utvärderingen har väglett av tre övergripande huvudfrågor och ett antal mer detaljerade frågeställningar:

1. **Relevans: På vilket sätt är arbetsmodellen Mera tall relevant i förhållande till det mål som ska uppnås eller problem som ska lösas?**
  - Vilka mål ska uppnås och vilka problem ska lösas?
  - Vad ingår i arbetsmodellen?
  - Vilka aktiviteter genomförs och av vem/vilka?
  - Leder aktiviteterna till att rätt åtgärder genomförs?
2. **Sammanhang: Hur fungerar arbetsmodellen Mera tall i relation till andra åtgärder och styrmedel?**
  - Vilken roll och funktion fyller Mera tall i förhållande till nära relaterade åtgärder och styrmedel?
  - Samverkar/förstärker eller motverkar Mera tall andra åtgärder och styrmedel?

3. Effektivitet: Uppnår arbetsmodellen Mera tall mål och resultat på ett effektivt sätt?

- Hur ser styrning samt arbets- och rollfördelning ut?
- Hur fungerar arbetsmodellen?
- I vilken utsträckning engagerar sig markägare och jägare i arbetet?
- Bidrar arbetssättet till ökad kunskap, mer samverkan samt förändrade attityder och beteenden?
- I vilken utsträckning genomförs olika åtgärder och vilka resultat har uppstått?

Utmaningen i varje utvärdering med ambition att bedöma kausalitet mellan insats och olika typer av utfall och resultat, ligger i att isolera effekten av den insats som ska utvärderas – i det här fallet arbetssättet Mera tall. Vi vill som utvärderare med någorlunda säkerhet kunna uttala oss om vad som hade hänt *om inte* insatsen/åtgärden/projektet genomförts, det vill säga den kontrafaktiska situationen. Det är detta som i utvärderingslitteraturen definieras som en *effekt*. Effekten är alltså skillnaden mellan den utveckling/tillstånd som uppstått genom den studerade insatsen och vad som hade hänt om vi inte genomfört insatsen (eller en annan typ av insats). Ofta är det emellertid komplexa samband där faktorer är svåra att isolera från varandra.

Det finns flera olika möjliga utvärderingsmodeller (utvärderingsdesign) som vi kan använda som utvärderare för att bedöma och värdera effekter. Alla med sina fördelar respektive nackdelar, exempelvis:

- randomiserade experiment
- upprepade mätningar (före – under - efter insats) över tid med eller utan kontrollgrupp
- mätningar efter insats med eller utan kontrollgrupp
- expertbedömningar (före – under – efter insats)

I den här utvärderingen är mätningar efter insats och expertbedömningar de möjligheter vi sett som möjliga att använda för att analysera och bedöma effekter av arbetssättet Mera tall.

Vi har i den utsträckning det varit möjligt använt oss av ett jämförande perspektiv i utvärderingen. Detta har framförallt kommit till uttryck genom en enkätundersökning riktad till skogsägare där arbetssättet tillämpats respektive skogsägare som inte tillämpat arbetssättet (kontrollgrupp).

Vidare har vi i utvärderingsarbetet genomfört intervjuer med aktörer som är insatta i och har arbetat med Mera tall och/eller andra relaterade arbetssätt och metoder.

1.1.2 Metod och dataunderlag

En kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder användes för att besvara utvärderingsfrågorna och analysera effekter av arbetssättet Mera tall. Datainsamlingen skedde i form av dokumentstudier, intervjuer och enkätundersökning till skogsägare.

Dataunderlaget bestod sammantaget av följande:

- Rapporter från Mera tall-projektets olika skeden
- Arbetsmaterial från Skogsstyrelsen
- Intervjuer med 15 representanter från Skogsstyrelsen, skogs- och jägarorganisationer på olika nivåer, Länsstyrelsen Örebro, skogsbolag samt skogsägare och jägare i Uppvidinge (se referenslistan för mer information)
- Enkätundersökning med målgrupp skogsägare i Uppvidinge och Älmhult

I utvärderingens första steg analyserades material som används i arbetet med Mera tall, dokumentation från genomförandet av verksamheten, tidigare utvärderingar med mera för att ta fram en preliminär beskrivning av Mera tall-metoden, dess mål och effektlogik. Även resultat från tidigare utvärderingar undersöktes här. I utvärderingens första steg genomfördes även dokumentstudier av andra policydokument inom skogs- och viltförvaltningspolitiken för att kartlägga vilka andra åtgärder och styrmedel som används för att minska viltbetesskador och öka andelen tall i föryngringar.

I utvärderingens andra steg genomfördes en serie intervjuer med fokus på att samla in aktörernas synpunkter på Mera tall-arbets sättet, dess måluppfyllelse och effektivitet samt dess effektivitet i jämförelse med andra åtgärder och styrmedel. I steg tre genomfördes en enkätundersökning för att få ett kvantitativt dataunderlag för bedömning av arbets sättet Mera tall. Utvärderingens sista steg bestod av en samlad analys av resultaten från dokumentstudien, intervjustudien och enkätundersökningen.

Den begränsade praktiska tillämpningen av arbets sättet Mera tall utgjorde en metodmässig begränsning för utvärderingen. Eftersom arbets sättet inte använts fullt ut i linje med de grundläggande principerna utanför det geografiska området där det utvecklades, har det inte varit möjligt att analysera dess effekter på andra platser. Utvärderingen av arbets sättets effekter på lokal nivå begränsades till kommunen Uppvidinge i Kronobergs län där arbets sättet utvecklades i Skogsstyrelsens projekt, med omfattande resurser i form av exempelvis projektledarskap och styrgrupper. Eftersom arbets sättet inte använts utanför Skogsstyrelsens projektområde var det inte möjligt att analysera vilka lokala effekter arbets sättet kan få om det används utan omfattande projektresurser. Detta ska tas hänsyn till särskilt när resultat från enkätundersökningen tolkas.

1.1.3 Intervjuer med nyckelaktörer

En viktig del av utvärderingen har varit att genomföra intervjuer med aktörer som på olika sätt har insyn i utveckling och tillämpning av arbets sättet Mera tall. Här utgår vi från en så kallad *contribution analysis*¹ som är ett metodramverk för att söka fastställa orsakssamband och värdera effekter – eller olika typer av mervärden – med främst kvalitativ metodik. Intervjuerna har varit semistrukturerade.

Den teknik som kan användas för att med semistrukturerade intervjuer bedöma effekter av arbets sättet Mera tall, är att ställa frågor till intervjupersonerna där de får resonera kring och belägga olika typer av effekter eller avsaknad av effekter. En frågeteknik för intervjuerna har byggts upp utifrån följande steg:

1. Beskriva insatser, åtgärder och aktiviteter som gjorts inom ramen för arbetet med Mera tall.
2. Beskriva sammanhang och kontext, det vill säga arbete med andra insatser och arbets sätt.
3. Beskriva och resonera kring olika typer av mervärden och effekter av arbetet med Mera tall.
4. Beskriva och resonera kring olika typer av belägg för dessa potentiella mervärden och effekter alternativt förklaringar till varför mervärden och effekter inte uppstått.

---

¹ Mayne, J. 2008

Intervjuer genomfördes med personer som på olika sätt varit involverade i Mera tall-arbetet på lokal, regional eller nationell nivå. Intervjupersonerna valdes ut för att få en bred representation av aktörer från skogs- och viltförvaltningen på olika nivåer. Intervjupersoner identifierades med hjälp av Skogsstyrelsens personal och genom att tidigare intervjupersoner pekade ut andra intervjuobjekt med insyn i Mera tall. Även internetsök användes, framför allt för att hitta regionala kontakter till jägarorganisationer.

Totalt genomfördes 15 intervjuer. Från Skogsstyrelsen intervjuades projektledare för de två utvecklingsprojekten, nuvarande och tidigare projektledare för Mera tall-projektet i Sörmland/Örebro, en regionchef med insyn i Mera tall, en regional samordnare för Mera tall samt en distriktsansvarig för Mera tall. Representanter från skogsbolag som varit involverade i utvecklingen av arbetssättet nationellt och/eller det regionala projektet i Sörmland/Örebro intervjuades också, samt en nationell och en regional representant från jägarorganisationer. En länsstyrelse som varit aktiv i Mera tall Sörmland/Örebro intervjuades också för att få en uppfattning om Mera tall-arbetssättet i relation till länsstyrelsernas viltförvaltningsarbete.

1.1.4 Enkätundersökning till skogsägare

För utvärderingen genomfördes en enkätundersökning med skogsägare som målgrupp. Målet med enkätundersökningen har varit att belägga effekter av arbetssättet Mera tall. Ansatsen har varit ett jämförande perspektiv där effekter av arbetssättet analyseras genom att jämföra attityder och beteende hos skogsägare som tillämpat arbetssättet med skogsägare som inte gjort det (kontrollgrupp). Kontrollgruppen ska likna målgruppen för insatsen Mera tall i så stor utsträckning som möjligt, med den skillnaden att den inte tillämpat arbetssättet Mera tall. Eventuella skillnader mellan dessa båda grupper kan tolkas som en effekt av arbetssättet Mera tall.

I utvärderingsarbetet har det visat sig att arbetssättet Mera tall inte tillämpats fullt ut utanför det område där det utvecklats i pilot- och utvecklingsprojekt, det vill säga Uppvidinge kommun. I enkäten har vi därför använt skogsägare i Uppvidinge som den målgrupp som tillämpat arbetssättet. Det är i Uppvidinge som vi förväntar oss att skogsägarna arbetar på ett sätt som ligger i linje med Mera tall.

Som kontrollgrupp valdes skogsägare i en annan småländsk kommun, Älmhult. Vi bedömer att de strukturella förutsättningarna mellan kommunerna liknar varandra, men arbetssättet Mera tall har såvitt vi känner till inte tillämpats i Älmhult.

Kontaktuppgifter till samtliga skogsägare² i båda kommunerna tillhandahölls av Skogsstyrelsen. I förekommande fall fanns e-post tillgängligt och i några fall telefonnummer. Av resursskäl valdes en kombination av e-postenkät och telefonenkät som insamlingsmetod (postal enkät bedömdes inte möjligt att genomföra) för att nå skogsägare i de båda kommunerna. Samma frågor har ställts i både e-postenkät och telefonenkät. Nedan redovisas svarspopulationen i enkätundersökningen.

Svarsfrekvensen på ca 30 procent bedöms som god i sammanhanget, då det inte finns några starka incitament för skogsägarna att besvara enkäten utöver deras goda vilja att bidra i utvärderingen.

---

² Målet var att också kunna nå jägare i de båda kommunerna eftersom en väsentlig del av arbetssättet innebär lokala samverkan mellan skogsägare och jägare. Det har dock inte varit möjligt att få fram kontaktuppgifter till jägare i den omfattning som gör det relevant att genomföra en enkätundersökning.

Bortfall kan vara ett problem i enkätundersökningar, då styrkan i undersökningen påverkas. Bortfall är emellertid främst ett problem om det är systematiskt i något avseende. Eftersom vi inte har tillgång till bakgrundsinformation om respondenterna har vi dock inte möjlighet att göra någon analys av eventuell systematik i bortfallet. Tack vare att antalet svar är så pass många kan vi dock anta normalfördelning i undersökningen.

Figur 1. Beskrivning av svarspopulation

	E-post	Telefon	Totalt
Antal tillgängliga kontaktuppgifter	672	260	932
Antal felaktiga kontaktuppgifter	78	57	135
Antal skogsägare som ingår i studien	594	203	797
Antal besvarade enkäter	177	70	247
Svarsfrekvens	30%	34%	31%

2 Arbetssättet Mera tall

Arbetssättet Mera tall utgår från ett behov av mer samarbete mellan jägare och skogsägare för att gemensamt komma fram till hur en god balans mellan skog och vilt ska uppnås. Detta görs för att möta problemet med minskande andel tall i skogen till följd av att skogsägare planterar gran för att undvika betesskador av vilt. Att åstadkomma en ökad förståelse och tillit mellan aktörerna genom möten, framtagande av lokala fakta om skog och vilt samt diskussion är grunden till Mera tall.³

Arbetssättet utvecklades i ett projekt i Uppvidinge 2010–2016 och dess resultat spreds i projekt 2016–2019. Skogsstyrelsen tog sedan beslut om att fortsätta förvalta arbetssättet Mera tall.

2.1 Syfte och mål med arbetssättet Mera tall

Syftet med utvecklingen av arbetssättet i pilotprojektet 2010–2016 var att få till en förändring i attityder och att både skogsägare och jägare ska få en större kunskap om sambanden mellan skog och vilt, och därmed en ökad förståelse för behovet av samverkan. En viktig utgångspunkt i utvecklingen av arbetssättet var att viltskador och storleken på lämplig viltstam i flera decennier diskuterats av jägare och skogsägare, men diskussionerna hade präglats av att grupperna ”talat förbi varandra” och saknat förståelse och acceptans för varandras åsikter.⁴ Enligt projektrapporten var syftet att ersätta attityden att allt är ”de andras fel” med samarbetsvilja och respekt för varandras åsikter och intressen.⁵

Att nå en bättre balans mellan skog och vilt är enligt Skogsstyrelsen en förutsättning för att nå Skogsstyrelsens övergripande mål om varierande och ståndortsanpassade ungskogar av god kvalitet.⁶ För att uppnå balansen mellan skog och vilt behövs i sin tur bättre samsyn mellan jägare och skogsägare kring lokala målsättningar och hur målen kan nås.⁷

I praktiken är syftet att genom deltagandet på dialogmöten ska jägare inse vikten av bättre balans mellan skog och vilt och till exempel skjuter mer klövvilt än idag, och att markägare förstår behovet och nyttan av ståndortsanpassat skogsbruk och planterar mer tall efter överenskommelser med jägare och andra markägare på möten⁸. Att få skogsägare och jägare se egennyttan i ståndortsanpassning är ytterligare en formulering av arbetssättets syfte som kommit upp i intervjuerna med aktörerna.⁹

Sammanfattningsvis uppfattar IVL att målen med arbetssättet Mera tall är att genom lokal dialog och samverkan mellan jägare och skogsägare öka både kunskapen och samsynen kring hur en balans mellan vilt och skog kan nås lokalt. Detta ska i sin tur leda till ändrade arbetssätt hos både skogsägare och jägare (exempelvis att skogsägare planterar tall på magra marker, och att jägare anpassar klövviltstamman till fodertillgången). Som resultat ska andelen tall i svenska skogar öka

---

³ Skogsstyrelsen 2020

⁴ Skogsstyrelsen (2017)

⁵ Skogsstyrelsen (2017)

⁶ Skogsstyrelsen (2021)

⁷ Skogsstyrelsen (2021)

⁸ Intervju Wallgård 2021

⁹ Intervju Arnesson 2021

och andelen viltskadade tallskogar minska. Det är dessa mål vi i denna utvärdering avser att utvärdera effekter av arbetssättet mot.

2.1.1 Effektlogiken

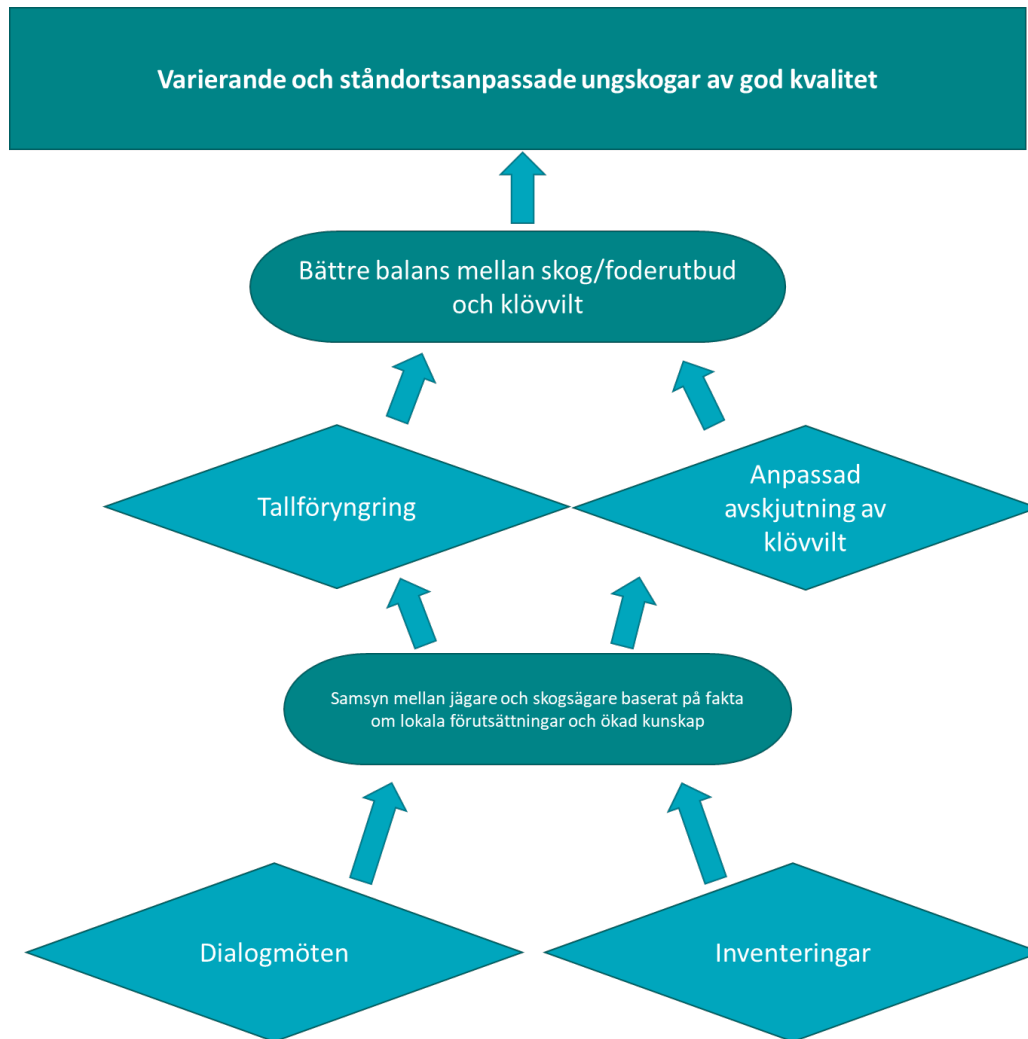
Effektlogiken för Mera tall kan sammanfattas i att dess övergripande mål är att öka antalet varierande och ståndortsanpassade ungsskogar av god kvalitet. För att nå dit behövs en bättre balans mellan skog och foderutbud och antal klövvilt. För att nå en bättre balans behövs en samsyn mellan jägare och skogsägare om hur detta kan nås baserat på fakta om lokala förutsättningar, men även ökad kunskap om problematiken och tillgängliga lösningar. För att kunna nå en samsyn om målsättningar och lokala förutsättningar behövs dialogmöten för att skapa gemensamma målbilder och ta fram kunskap och fakta om exempelvis hur viltskadebilden ser ut och hur det kan hanteras.

De konkreta Mera tall-aktiviteterna ska enligt intervjuerna och Skogsstyrelsens material bestå huvudsakligen av två delar. Den ena handlar om att genom dialog bygga samsyn om läget och målbilder och den andra handlar om att gemensamt förstå vilken kunskap och fakta som behövs och ta fram detta exempelvis genom olika slags inventeringar. Genom att gemensamt ta fram kunskap förbättras förutsättningarna att skapa gemensamma bilder av läget och gemensamma målbilder. Det uppfattas även som viktigt att aktiviteter i form av möten och inventeringar pågår under längre tid för att kunna se resultat och följa upp utvecklingen.¹⁰

---

¹⁰ Intervju Bengtsson 2021; Skogsstyrelsen 2019a; Skogsstyrelsen 2020

Figur 2. Effektlögik för arbetssättet Mera tall

2.2 Aktiviteter

Här redovisas aktiviteterna som skett i utvecklingen av Mera tall-arbetssättet samt vilka aktiviteter som genomförts när arbetssättet använts i praktiken. I kapitel 2.2.1. beskrivs aktiviteterna och resultaten från utvecklingsprojekten där Mera tall-arbetssättet utvecklades och information om arbetssättet spreds. I kapitel 2.2.2. beskrivs aktiviteterna och resultaten från det praktiska testet av arbetssättet i Uppvidinge. Kapitel 2.2.3. beskriver i sin tur Mera tall-projektet Mera tall Sörmland/Örebro som uppfattas som det enda projektet som lyckats med att fortsätta arbeta med Mera tall-arbetssättet efter Mera tall Uppvidinge. Till sist i kapitel 2.2.4. redovisas nuläget i Skogsstyrelsens förvaltningsfas och aktiviteterna som planeras att genomföras där.

2.2.1 Utvecklingsprojekten

Bakgrunden till att arbetssättet Mera Tall utvecklades var att Skogsstyrelsen såg ett behov av att öka förnyringen med tall. 2010 tog Skogsstyrelsens generaldirektör initiativ till ett möte som kallades "Rådslag för tallen" där Sveaskog, Södra, Sydved, LRF Skogsägare och Såg i Syd deltog. Resultatet från mötet var att starta ett gemensamt projekt för tallen vilket senare kom att kallas Mera tall.¹¹

Mera tall-arbetssättet utvecklades i ett pilotprojekt i Uppvidinge 2010–2016 och spreds i nästa fas 2016–2019. I dessa projekt har representanter från skogsnäring varit involverade i styrgruppen. I det första pilotprojektet bestod styrgruppen av Skogsstyrelsen, Holmen AB, Södra, Sveaskog, Såg i Syd, LRF Skogsägarna och Sydved. I andra fasen bestod styrgruppen av Skogsstyrelsen, LRF Skogsägarna, Holmen Skog, Södra, Vida, Sveaskog, Sydved och Svenska kyrkan. I en arbetsgrupp ingick Skogsstyrelsen, Holmen Skog, Sydved, Sveaskog och Södra.

Jägarrepresentanter har inte varit involverade i styrgrupperna i pilotprojekten men enligt intervjuer har de ändå varit positiva till projektet och involverats i styr- och projektgrupper på lokal nivå¹². Den intervjuade representanten från Jägarnas riksförbund noterar att jägarna involverades i samtal och möten i början av projektet, under projektets gång och när projektet avslutades, och att samarbetet fungerade bra trots att jägarorganisationerna inte formellt ingick i styrgruppen¹³.

I utvecklingsprojekten bekostades projektledarkostnader av Skogsstyrelsen. Under projektet 2016–2019 var Skogsstyrelsens kostnader för nationell projektledning och delprojektet i Uppvidinge ca 2 miljoner kronor. I utvecklingsprojektet finansierade Skogsstyrelsen en projektledare för Mera tall och en delprojektdelare för pilotområdet i Uppvidinge. Andra intressenter bidrog med resurser till styrgruppen och arbetsgrupper samt resekostnader. Omkostnader fördelades på flera parter efter att budgeten godkänts.

2.2.1.1 Pilotprojektet i Uppvidinge

I pilotprojektet där Mera tall-arbetssättet började utvecklas valdes det ut ett demonstrationsområde i Uppvidinge för att utveckla arbetssättet. Projektet syftade till att ta fram en arbetsmodell för hur jägare och skogsägare kan samarbeta lokalt för att öka förutsättningarna för ståndortsanpassning i balans med klövviltsstammar.¹⁴ Projektområdet omfattade till en början 65 000 hektar, men har sedan 2016 utökats till att omfatta hela älgförvaltningsområde nummer 6 i Kronobergs län på 134 000 hektar skogsmark, där Sveaskog, Stiftet och kommunen är de största markägarna.¹⁵

Utvecklingsprojektet i Uppvidinge leddes av Skogsstyrelsen. Övriga aktörer som tillsammans bildade styrgruppen för projektet involverade representanter från Holmen AB, Södra, Sveaskog, Såg i Syd, LRF Skogsägarna och Sydved. Det skapades även en projektgrupp bestående av lokala representanter från de olika verksamheterna. Utöver det bildades två referensgrupper, varav den ena bestod av ett nationellt sektorsråd, och den andra av en lokal referensgrupp. Rollen för den lokala referensgruppen var att lyfta lokala frågor och ge synpunkter till utvecklingsprojektet från ett lokalt perspektiv, och att skapa lokalt engagemang och delaktighet i projektet.

---

¹¹ Skogsstyrelsen 2020

¹² Intervju Bengtsson 2021; Intervju Arnesson 2021

¹³ Intervju Larsson 2021

¹⁴ Skogsstyrelsen 2017

¹⁵ Skogsstyrelsen 2020

Inom projektet genomfördes i praktiken exempelvis möten, skogskvällar med information, frukostmöten om ÄBIN-resultat¹⁶, årliga inventeringar av klövviltspopulationen och betestrycket, sammankomster med skogstjänstemän, årliga utbildningar om Älghultsmetoden samt olika typer av informationsmöten där även externa experter bjöds in. Inom ramen för projektet skapade även Svenska Jägarförbundet ett utbildningspaket med syftet att öka kunskapen om skogsbruk och viltförvaltning, där ett antal träffar genomfördes under projektiden. Medierapportering om projektet och föreläsningar i andra områden sågs också som viktiga sätt att sprida information om projektet.¹⁷

Under fortsättningsprojektet 2017–2019 var fokuset att sprida information om arbetssättet och bland annat definiera arbetssättet i Handboken Mera tall men även lokala aktiviteter i Uppvidinge fortsatte. Då genomfördes skogskvällar, exkursioner och utbildningar och projektet medverkade även på älgförvaltningsgrupps- och älgskötselområdesmöten.¹⁸

Utvecklingsprojektet i Uppvidinge har inte utvärderats externt men Skogsstyrelsen har genomfört två enkätundersökningar bland skogsägare, jägare och personer som är både skogsägare och jägare. Första undersökningen genomfördes i början av projektet 2011 och den andra år 2015. Enligt rapporten var de svarande överlag positiva till Mera tall och drygt hälften upplevde att de hade påverkats positivt av projektet, bland annat genom att få en ökad förståelse och insikt.¹⁹

Sammanfattningsvis visar enkätundersökningarna i Uppvidinge att både skogsägare och jägare upplevde att det var bra balans mellan skog och vilt i området både när projektet Mera tall precis hade startats (2011) och när projektet hade pågått i några år (2015). Dock tyckte de svarande också att balansen hade förbättrats under projektiden i 2015-års undersökning, och de svarande upplevde också att möjligheterna för att odla tall hade ökat mellan 2011 och 2015.

Skogsstyrelsens rapporter redovisar även förändringar i antalet älgar och andel ståndorter som föryngras med tall i Uppvidinge. Mellan 2011 och 2019 minskade antalet älgar med ca 30% (enligt viltdata) medan andelen ståndorter som föryngras med tall ökade med nästan 40% (enligt älgbetesinventering).²⁰

Efter projektets slut 2019 har Mera tall-aktiviteterna i form av gemensamma möten inte fortsatt men skadeinventeringar görs fortfarande.²¹ Pandemin anges ha påverkat möjligheterna för lokala skogsägare och jägare att träffas.²²

2.2.1.2 Fortsättningsprojektet för spridning 2016–2019

I fortsättningsprojektet 2017–2019 fortsatte aktiviteterna samtidigt som mycket fokus låg på att sprida information om arbetssättet och resultaten från Uppvidinge. Ett viktigt mål för projektet 2016–2019 var att sprida arbetssättet så att det kommer till användning även utanför Uppvidinge. Informationsspridningen skedde i form av fysiska möten och föreläsningar men även skriftligt material togs fram i form av informationsbroschyrer och Handboken Mera tall som beskriver hur arbetet på ett Mera tall-området kan gå till.²³

---

¹⁶ Äbin är en kvalitetssäkrad inventeringsmetod för att inventera viltskador i ungskog.

¹⁷ Skogsstyrelsen 2017; Skogsstyrelsen 2020

¹⁸ Skogsstyrelsen 2020

¹⁹ Skogsstyrelsen 2017

²⁰ Skogsstyrelsen 2020

²¹ Intervju Frisk

²² Intervju Frisk 2021; Intervju Haraldsson 2021

²³ Skogsstyrelsen 2020

Målet för utvecklingsprojektet som pågick 2016–2020 var att 25 älgförvaltningsområden i Götaland skulle ha anammat arbetsmetoden. Målet uppnåddes inte, även om diskussioner och tidiga steg togs i flera län, bland annat kopplat till de regionala skogsstrategierna. En viktig utmaning för regionala projekt har enligt rapporten varit att säkerställa finansiering. Rapporten nämner även att Södra skogsägarnas Kraftsamling tall har inspirerats av arbetsmetoden Mera tall, vilket menas kan innebära ett genombrott för Mera tall i Götaland.²⁴

Även omfattande problem med granbarkborre anges som en anledning till att lokala aktörer inte engagerat sig i Mera tall och att spridningsprojektets mål inte nåddes. Det fanns ett intresse i Mera tall-arbets sättet i Hultsfred och Vimmerby där ordförande för älgförvaltningsgruppen tog en aktiv roll och kallade till möten men på grund av granbarkborreproblematiken orkade inte de lokala aktörerna ta arbetet vidare.²⁵

Det pågår aktiviteter kopplat till Mera tall även i Västra Götalands län där länsstyrelsen har tagit initiativ till att utbilda ambassadörer som ska bjuda in aktörer till lokala möten. Under våren 2021 förbereds en utbildningsplan för ambassadörerna. Projektet har pågått i två år men finansiering har varit en utmaning även där.²⁶ Enligt länsstyrelsens hemsida är arbetet nu finansierat av europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (landsbygdsprogrammet).²⁷ Bland intervjupersoner finns det dock reflektioner att arbetet som kallas för Mera Tall i länet inte följer alla Mera tall-arbets sättets principer²⁸.

I Västra Götaland har även utbildningar organiserats där 150 personer deltog. En skogsdag fanns planerade för skoglig personal med initialt högt intresse men vid anmälan var intresset så lågt att evenemanget ställdes in. I rapporten från 2020 finns reflektioner kring att detta kan ha berott på granbarkborreproblematiken, att potentiella deltagare har mycket att göra eller att inbjudan inte kom fram på grund av teknikstrul.²⁹

En del i projektet 2016–2019 var även att ta fram en förstudie för Mera tall Småland. Även i förstudien går det att hitta en del slutsatser i varför Mera tall-arbets sättet inte spreds till fler områden under projekttiden. Förstudien betonar bland annat vikten av tillitsbyggande och att låta samverkansprocesserna ta tid. Att ha dedikerade resurser för att samla aktörer är centralt. Det är viktigt att definiera hur arbetet ska förvaltas efter en begränsad projekttid. Det rekommenderas även att Mera tall-genomförandet bör följa älgförvaltningens årscykel och aktiviteter (med möten och infoträffar under våren och inventering och sammanställning under höst och vinter), samt utnyttja samrådsmöten inom älgförvaltningsområden. Eftersom projektledare omöjligt kan jobba mot varje enskild skogsägare och jägare måste tillfällen där många möts utnyttjas. Enligt förstudien bör projektledare i första hand komma från Skogsstyrelsen och länsstyrelsen föreslås att ta en tydligare roll som kan avlasta projektledare.³⁰

---

²⁴ Skogsstyrelsen 2020

²⁵ Intervju Arnesson 2021

²⁶ Intervju Bengtsson 2021

²⁷ Länsstyrelsen Västra Götaland 2021

²⁸ Intervju Örlander 2021

²⁹ Skogsstyrelsen 2020

³⁰ Larsson & Nilsson 2019

2.2.2 Mera tall Sörmland/Örebro

I Sörmland/Örebro har ett regionalt Mera tall-projekt initierats och genomförts. Startskottet för Mera tall-projektet i Sörmland/Örebro var att det regionala sektorsrådet där alla stora skogsbolag ingår såg ett behov av att arbeta med frågan om balans mellan vilt och skog.³¹

Projektet leds av Skogsstyrelsen och i styrgruppen ingår representanter från Sveaskog, Skogsstyrelsen, Jägarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet, LRF, Svenska kyrkan, Länsstyrelsen i Örebro län, Mellanskog, Stora Enso, Länsstyrelsen i Södermanland samt Holmen. Projektet har också en arbetsgrupp med representanter från Jägareförbundet, Jägarnas riksförbund, LRF, Stora Enso Skog, Sveaskog, Holmen, Mellanskog och Skogsstyrelsen.

Mera tall Sörmland/Örebro hade under första åren budget på ca 1 miljon kronor per år där både Skogsstyrelsen och de deltagande aktörerna i styrgruppen bidragit. Summan av skogsbolagens bidrag för projektet baserades på aktörens storlek.³² Jägarorganisationerna bidrar med sitt engagemang och tid och endast skogsbolagen bidrar med direkt finansiering³³.

Aktiviteterna i Mera tall Sörmland/Örebro började med en startkonferens där projektledaren informerade markägare och jägare om projektet. Det blev då tydligt för projektledaren att deltagarnas kunskapsnivå om frågan om balans mellan vilt och skog var låg.³⁴ Första året av projektet ägnades därför åt informationsspridning och föreläsningar. En föreläsningsserie om viltekologi och tallföryngring organiserades med två forskare och fortbildning ordnades för virkesköpare och skogliga rådgivare. Det uppfattades som viktigt av projektet att satsa på att utbilda rådgivande personer så att skogsägare kan få bra råd om ståndortsanpassning och föryngringsmetoder.³⁵

Under första året hölls föreläsningar för 1400 personer och artiklar och reportage publicerades. Enligt rapporten för Mera tall 2016–2019 var den största utmaningen under Mera tall-projektets första år i Sörmland/Örebro att nå ut med budskapet eftersom målgrupperna redan får information från många håll. Slutsatsen som dras i Skogsstyrelsens rapport är att det är viktigt att information som delas är trovärdig och lätt att ta till sig. Att arbeta på flera nivåer från "stövelnivån" till mer strategisk och övergripande nivå uppfattades också som viktigt.³⁶

I senare skeden (2019–2020) har fokuset i projektet fortsatt ligga på informations- och kunskapsspridning där bland annat exkursioner har organiserats. En viktig aktivitet har varit att organisera utbildningar för virkesköpare eftersom de uppfattades som en grupp med mycket makt som kan påverka i frågan. Information om Mera tall har även spridits av styrgruppsmedlemmarna. Länsstyrelsen Örebro har haft en roll i att bland annat informera älgförvaltningsgrupper om Mera tall under deras ordinarie möten med grupperna. Intervjupersonen från Länsstyrelsen menar att informationen har tagits emot väl av grupperna och att grupperna är positiva till och intresserade av arbetssättet.³⁷

Projektet hade också som mål att få igång lokala Mera tall-diplomerade älgskötselområden där målet var att älgskötselområden skulle genom att fylla vissa kriterier och genom att arbeta utifrån

---

³¹ Intervju Sandström 2021

³² Intervju Sandström 2021

³³ Intervju Larsson 2021

³⁴ Skogsstyrelsen 2020

³⁵ Skogsstyrelsen 2020

³⁶ Skogsstyrelsen 2019a

³⁷ Intervju HansErs 2021

principerna för Mera tall kunna diplomera sig som Mera tall-älgskötselområden. De skulle sedan söka diplomering igen varje år för att kontrollera ifall de fortsatt att utgå från principerna. Informationsspridning om ackreditering skedde på hösten 2019 och målet var att diplomering skulle komma igång under våren 2020 men på grund av pandemin var det inte möjligt att organisera lokala möten så aktiviteten pausades.³⁸

Projektet fortsatte sprida information på möten digitalt under 2020–2021 och ska även arrangera en webinarier serie där forskare som har disputerat under 2019 och 2020 presenterar sin forskning. Samtidigt uppfattas det som osannolikt att några lokala Mera tall-områden kommer att kunna etableras digitalt, inte minst eftersom arbetssättet bygger mycket på möten på plats och exkursioner i skogen.³⁹

Anledningen till att ett projekt har lyckats startas i Sörmland/Örebro trots att det misslyckats i många andra områden anges vara att det finns stora skogsbolag i området som kan stå för finansieringen. Samtidigt anges det också att stora aktörer som Sveaskog som bidrar till finansieringen i Sörmland/Örebro inte har råd att göra samma insats i alla andra län⁴⁰. En framgångsfaktor i Sörmland/Örebro-projektet uppfattas vara att alla stora aktörer upplevde att ett behov finns, samtidigt som Skogsstyrelsen hade finansiering tillgängligt. Projektledaren menar att det är svårt att veta varför projektet kunde genomföras just i Sörmland/Örebro, men att det kan ha varit mer av slump att förutsättningar i form av engagemang och finansiering fanns.⁴¹

Enligt Skogsstyrelsens rapport från 2020 visade Mera tall Sörmland/Örebro efter sitt första projektår resultat i form av att projektdeltagarna själva spred information om Mera tall och förespråkade arbetssättet genom informella kanaler. Även tallandelen ökade i området men rapporten betonar att detta kan ha flera orsaker, bland annat att granbarkborre gjort markägare mer varse om riskerna med granföryngringar på magra marker.⁴²

Att de samverkansstrukturerna som byggts upp i projektet mellan bland annat skogsägarföreningar, länsstyrelser och jägarförbunden ska leva vidare efter projektets avslut uppfattas som viktigt av projektledaren.⁴³ Även den intervjuade representanten från Jägarnas riksförbund menar att samarbetet inom styrgruppen och arbetsgrupperna har fungerat väldigt bra och varit värdefullt.⁴⁴ I nuläget finns ingen tydlig plan för hur detta ska säkerställas men planer för detta ska tas fram under 2021.⁴⁵

2.2.3 Förvaltningsfasen för Mera tall 2021

Efter utvecklingsprojekten 2010–2019 fattade Skogsstyrelsen beslut om att förvalta Mera tall-arbetssättet framöver. Tre regionala samordnare finansieras via myndighetsanslaget 1:1.⁴⁶ Sju miljoner kronor har också avsatts för Mera tall år 2021 och används för att möjliggöra att distriktsansvariga lägger 50 arbetsdagar per distrikt på att organisera lokala dialogmöten.⁴⁷

---

³⁸ Intervju Sandström 2021

³⁹ Intervju Hansson 2021

⁴⁰ Intervju Bengtsson 2021

⁴¹ Intervju Sandström 2021

⁴² Skogsstyrelsen 2020

⁴³ Intervju Hansson 2021

⁴⁴ Intervju Larsson 2021

⁴⁵ Intervju Hansson 2021

⁴⁶ Intervju From 2021

⁴⁷ Intervju Bengtsson 2021

I förvaltningsfasen kommer Skogsstyrelsen att ordna lokala dialogmöten för att gå igång Mera tall-aktiviteter lokalt i varje distrikt. Skogsstyrelsen har en distriktsansvarig i varje distrikt som driver arbetet lokalt, samt tre regionala samordnare (region Syd, Mitt och Nord). Ansvariga i distrikten har fått en 2-dagars utbildning om arbetssättet och om hur dialogmöten ska organiseras för att bygga respekt och tillit. De har bland annat informerats om vikten av att ordna möten som bygger på dialog istället för förhandling eftersom dialog uppfattas som mer framgångsrik än förhandling när det gäller värdeladdade frågor som skog och vilt.⁴⁸

En beskrivning av arbetsgången för Mera tall 2021 för de ansvariga i distrikten föreslår att det ska bildas en intern arbetsgrupp för planering av aktiviteterna i varje distrikt. Distrikten ska även välja områden att verka i där minst två lokala möten ska ordnas under året. Det föreslås att lämplig geografi kan vara ett älgskötselområde, och att om man vill kunna inkludera flera älgskötselområden ska de helst ligga inom ett och samma älgförvaltningsområde. Det instrueras även att välja områden där det tros finnas bästa möjligheter att nå positiva effekter och att välja bort tydliga konfliktområden.⁴⁹

Enligt arbetsgången för Mera tall 2021 ska distrikten ordna ett första möte i sina områden där syftet är att ta fram en plan för åtgärder som deltagare vill fortsätta med. Fokus på andra mötet ska vara att ta fram och redovisa fakta som efterfrågats på första mötet och hitta en gemensam kunskapsbas som kan leda vidare till konkreta åtgärder. Vikten av att både skogsägare och jägare ser fördelar med tänkta åtgärder betonas.⁵⁰

Instruktionerna för distrikten innehåller även instruktioner för att kommunicera med skogsbrukets aktörer om planerna, inkludera lokala skogstjänstemän på möten och kommunicera med länsstyrelsen.⁵¹ Distriktsansvariga ska även ta fram färdplaner för sina distrikt som ska delas med regionala samordnare som sedan även kan följa upp arbetet.⁵²

Målet är att lokala grupper sedan ska ta arbetet vidare och fortsätta arbete enligt Mera tall-arbetssättet efter de första möten som Skogsstyrelsen arrangerar. Baserat på intervjuerna saknas det just nu (våren 2021) tydliga planer för hur kontinuiteten lokalt kan stödjas eller vilka aktörer som ska kunna driva projektet framåt efter de första möten som Skogsstyrelsen organiserar.⁵³

---

⁴⁸ Intervju Bengtsson 2021; Arbetsmaterial från Skogsstyrelsen 2021

⁴⁹ Arbetsmaterial från Skogsstyrelsen 2021

⁵⁰ Arbetsmaterial från Skogsstyrelsen 2021

⁵¹ Arbetsmaterial från Skogsstyrelsen 2021

⁵² Intervju Wallgård 2021

⁵³ Intervju Wallgård 2021

3 Andra relevanta styrmedel och initiativ

I detta kapitel beskrivs aktiviteter och åtgärder som har liknande syften som Mera tall, som ett underlag för att kunna analysera om det finns andra åtgärder och styrmedel som är effektivare än Mera tall. Vi börjar med att beskriva hur älgförvaltningen är uppbyggd och hur arbetssättet i älgförvaltningen förhåller sig till Mera tall-arbetssättet. Att denna jämförelse görs beror på att älgförvaltningen har delvis samma syften och mål som Mera tall. Till exempel arbetar man inom älgförvaltningen för att förbättra förutsättningarna för en älgstam med hög kvalitet som är i balans med foderresurserna. På samma sätt som i Mera tall bygger arbetssättet i älgförvaltningen också på att både skogsägare och jägare har delat ansvar för att reglera älgstammen.

Vi beskriver sedan andra projekt och aktiviteter som syftar till en balans mellan klövviltstammar och skogsbruk samt vilka viltanpassade skogsskötselåtgärder som kan bidra till minskade viltskador i skogen samtidigt som andra värden inte påverkas negativt. Vi beskriver dess syfte och mål samt vilka problem som åtgärden ska hantera och vilka aktörer som omfattas eller arbetar med åtgärden. Om det finns underlag gör vi också en preliminär bedömning av effekten av åtgärden.

Slutligen i avsnitt 3.6 diskuterar vi dessa aktiviteter och åtgärders användbarhet för den problematik som är tänkt att hanteras av arbetssättet Mera tall och om dessa åtgärder sammantaget eller i enskilda delar är effektivare för att nå målet med Mera tall.

3.1 Älgförvaltningssystemet

Riksdagen beslutade 2010 om en ny älgförvaltning och införde en ny ansvarsnivå i det som idag kallas älgförvaltningsområden. Älgförvaltningsområdena ska vara områden som i stort sett ska förvalta en egen älgstam. I januari 2012 infördes det nya älgförvaltningssystemet där både skogsägare och jägare har delat ansvar för att reglera älgstammen.⁵⁴

Syftet med det nya älgförvaltningssystemet var att skapa en lokalt förankrad och ekosystembaserad förvaltning för att förbättra förutsättningarna för en älgstam med hög kvalitet som är i balans med foderresurserna. En viktig del av förvaltningen är att den ska ta hänsyn till viktiga allmänna intressen som rovdjursförekomst, trafikolyckor med älg inblandad, friluftsliv och biologisk mångfald samt till skador på jord- och skogsbruk. Förvaltningen ska även vara adaptiv, vilket innebär att anpassning efter nya eller förändrade förhållanden ska ske med ökad precision. Faktaunderlag i form av data och inventeringsmetoder om älgstammen och viltskadorna är centrala för förvaltningen⁵⁵. Dessa underlag används också i Mera tall arbetet.

Alla län är indelade i älgförvaltningsområden (ÄFO). Inom varje område ansvarar en älgförvaltningsgrupp (ÄFG) för förvaltning och utveckling av den lokala älgstammen inom det geografiska området⁵⁶. Förvaltningsgruppernas uppgifter är bland annat att

---

⁵⁴ Naturvårdsverket 2018

⁵⁵ Naturvårdsverket 2015

⁵⁶ <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/djur/jakt-och-vilt/algjakt.html>

- ta fram en förvaltningsplan för sitt förvaltningsområde
- granska älgskötselområdenas skötselplaner
- följa upp förvaltningen inom sitt förvaltningsområde
- samordna med inventeringar inom sitt förvaltningsområde.

En översiktlig beskrivning av de huvudsakliga aktörerna i älgförvaltningssystemet ges i Figur 3.

Figur 3: Huvudsakliga aktörer inom älgförvaltningen. Källa: Naturvårdsverket 2019.

Älgförvaltningsgruppen består vanligtvis av tre representanter från markägarnas organisationer och tre från jägarnas, samtliga utses av länsstyrelsen efter förslag från markägare och jägare. En markägarrepresentant utses till ordförande för älgförvaltningsgruppen, ordföranden har också utslagsröst vid lika antal röster i en omröstning. Det finns idag 149 älgförvaltningsgrupper. ÄFG tar fram en förvaltningsplan för ÄFO, ansvarar för och analyserar inventeringar, gör uppföljningar samt föreslår arealgränser för licensområden⁵⁷.

Älgjakten sker i tre typer av jaktområden, älgskötselområden (ÄSO), licensområde och oregistrerad mark. Ett älgskötselområde är ett område där en eller flera jakträttshavare gått samman för att bilda ett område där de själva kan förvalta älgjakten. ÄSO är en frivillig sammanslutning och kan därmed vara olika strukturerade. Det ska dock finnas en styrelse eller motsvarande som ska ta fram en älgskötselplan efter samråd med ÄFG, berörda markägare och jakträttshavare. Skötselplanen granskas av förvaltningsgruppen och fastställs av Länsstyrelsen. Planen ska leda till att älgförvaltningsplanens mål inom älgförvaltningsområdet nås. Ett älgskötselområde måste klara en avskjutning på minst tio vuxna älgar per år för att få vara registrerat. Att vara med i ett älgskötselområde är helt frivilligt och en jakträttshavare kan begära utträde från området hos Länsstyrelsen. Enligt Naturvårdsverket⁵⁸ finns det i älgskötselområden viktig kunskap om lokala förhållanden för att förebygga skador på skog, i jordbruket och i trafiken⁵⁹.

⁵⁷ Naturvårdsverket 2019

⁵⁸ Naturvårdsverket 2018

⁵⁹ <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/djur/jakt-och-vilt/algjakt/algjaktomraden.html>

Ett licensområde är den minsta enheten som får registreras för älgjakt av länsstyrelsen. Staten ställer inga krav på hur licensområdet sköts och hur det styrs. Storleken på licensområden varierar men är i vissa fall så små att de inte kan påverka älgstammen inom sitt område. I ett licensområde beslutar Länsstyrelsen om tilldelning av antal älgar som högst får skjutas⁶⁰.

Oregistrerad mark är inte registrerad som älgjaktområde men får under den tid som Länsstyrelsen beslutar, dock högst fem dagar per år, fälla ett obegränsat antal kalvar. Dessa behöver inte registreras men samtliga fällda kalvar skall inrapporteras till Länsstyrelsen.

Skogsstyrelsens roll i älgförvaltningssystemet är att beskriva skogens tillstånd och förmedla kunskap om viltets påverkan på skogen. Älgförvaltningsgruppen ska genom samråd med älgskötselområdena ta fram planer som utgör förslag till länsstyrelsen de målsättningar och åtgärder intressenterna på lokal nivå anser vara önskvärda⁶¹.

Tydliga och enkla samverkansformer är önskvärt inom älgförvaltningen, liksom riktlinjer eller stadgar som säkerställer markägarnas inflytande. Älgförvaltningen ska vägas samman med andra intressen såsom skogsproduktion, jordbruk, älgrelaterade trafikolyckor, renskötsel, biologisk mångfald, sociala värden, rekreation och andra ekosystemtjänster som förekommer inom området.⁶² Både älgförvaltningsgrupperna och älgskötselområdena ska hålla årliga samrådsmöten enligt jaktförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2011:7)⁶³. Till älgskötselområdenas samrådsmöten ska berörda fastighetsägare, jakträttshavare och viltvårdsområdesföreningar inom älgskötselområdet bjudas in.

Hur ett älgsskötselområde ska arbeta rent praktiskt är till stora delar upp till berörda markägare och jägare att bestämma. Skogsbrukets nationella viltgrupp, en informell arbetsgrupp för markägares intressen i viltförvaltningen har tagit fram en handledning för arbete och samverkan i älgskötselområden.⁶⁴ I denna handledning sammanfattas arbetet i ett älgskötselområde i följande punkter:

- Arbetet inom ÄSO ska drivas så att kraven i Naturvårdsverkets föreskrifter följs.
- Aktivt verka för att beslutade mål för älgförvaltningsområde och älgskötselområde uppnås.
- Enkla och tydliga samverkansformer som säkerställer markägarnas inflytande.
- Älgskötselområdet ska ta faktabaserade beslut i linje med de råd och den vägledning som ges i älgförvaltningsplanen.
- Verka för god samverkan och bra samförstånd mellan markägare och jägare.

Förvaltningen ska även grundas på fakta. Enligt Skogsbrukets nationella viltgrupp är de rekommenderade basinventeringsmetoderna som ska användas som underlag i förvaltningen:

- avskjutningsstatistik
- älgobs
- spillningsinventering
- kalvvikter

---

⁶⁰ <https://www.lrf.se/politikochochpaverkan/aganderatt-och-miljo/aganderattsfragor/det-goda-agandet/fakta-pa-bordet/vem-bestammer-vad>

⁶¹ Naturvårdsverket 2018

⁶² LRF m fl 2017

⁶³ Skogsstyrelsen 2019b

⁶⁴ LRF m fl 2017

- ÄBIN
- foderprognoser
- referensområden⁶⁵

Naturvårdsverkets utvärdering och analys 2018⁶⁶ av det älgförvaltningssystem som etablerades 2012 visar att viltskadorna har ökat och att älgförvaltningssystemet inte lyckats nå de mål som skogsbruket tillsammans med Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen satt upp för tolerabla skadenivåer. Dessutom har målen gällande skog inte uppfyllts pga. att avskjutningsmålen inte har uppnåtts. Utvärderingen visar på brister i uppföljning, planering och styrning på alla nivåer inom älgförvaltningen, vilket kan bero på otydligheter vad gäller roller och ansvarsfördelning mellan aktörer. Det har inte varit tillräckligt tydligt vilka mål den lokala älgförvaltningen ska uppfylla för att säkerställa att de övergripande målsättningarna uppnås. Ytterligare orsaker till de ökade viltskadorna är att fodermängden regionalt har minskat både som en effekt av minskade hyggesarealer och att betesbegärliga trädslag ofta väljs bort av markägare. Dessutom har andra klövviltsarter som betar skogen ökat.

I Naturvårdsverkets utvärdering av älgförvaltningssystemet föreslås att älgstammens antal ska anpassas till de målsättningar som finns för skogens utveckling och förutsättningar för biologisk mångfald inom området. Naturvårdsverket föreslår ett antal måltal som liknar de kriterier som finns för Mera tall områden i Handboken Mera tall. Följande måltal anses lämpliga för att åstadkomma en tolerabel skadesituation i skogen förenlig med riksdagens målsättning:

- Högst 5 % (2 % i områden med låg bonitet) tallstammar har årligen uppkomna viltskador orsakade av hjortdjur.
- Målet möjliggör att 7 av 10 förnygrade tallstammar förblir oskadade när inventerad ungskog uppnått 5 meters höjd.
- Förekomst av viltskador på gran indikerar en obalans mellan skog och vilt. Situationen betraktas som allvarlig när andelen gran med årligt uppkomna viltskador överskrider en procent.
- Trädslag väljs utifrån ståndortsförhållanden. Utpräglade tallmarker förnygras inte med gran. På marker som passar både för tall och gran förnygras minst en fjärdedel med tall.
- I unga bestånd där rönn, asp, sälg eller ek (RASE) naturligt förekommer finns ett tillräckligt stort antal stammar för att uppnå långsiktig målsättning om minst tio vuxna trädindivider per hektar i den äldre skogen.

3.2 Andra projekt

3.2.1 Kraftsamling Tall

Uppstarten av Mera tall i Uppvidinge och fortsatta skador på tallungskog på andra håll i södra Sverige, inspirerade Södra och övriga aktörer att även utveckla andra former för arbetet med balans mellan skog och vilt.⁶⁷ Nya samverkansformer som Kraftsamling Tall och Viltstammar i balans 2.0 tog sin början.

---

⁶⁵ LRF m fl 2017

⁶⁶ Naturvårdsverket 2018

⁶⁷ Skogsstyrelsen 2020

Södras satsning Kraftsamling tall syftar till att minska viltbetesskadorna och öka andelen tall i förnygringarna genom information och kunskapsspridning till Södras medlemmar. Södra arbetar med projektet Kraftsamling Tall bland annat genom sina lokala förtroendevalda viltombud som inom varje skogsbruksområde informerar medlemmar och allmänhet om skog och vilt. Inom Södras olika verksamhetsområden finns viltansvariga tjänstepersoner som ansvar för viltfrågorna lokalt och gör liknande informationsinsatser.⁶⁸

Det övergripande målet med Kraftsamling Tall är en viltstam i balans med fodertillgången. Inom projektet arbetar Södra med information, rådgivning och kunskapsspridning. Syftet med projektet är att Södra ska kunna bedriva ett lönsamt, hållbart och ståndortsanpassat skogsbruk. Enligt Södra är de specifika målen för projekt Kraftsamling Tall att senast 2021 ska

- minst hälften av älgförvaltningsområdena (ÄFO) i Götaland ha maximalt fem procents årsskada på tall
- andelen förnygringar med tall på tallmark visa på en tydlig ökning
- ska en tydlig förbättring av konkurrensstatus för rönn, asp, sälj och ek (RASE) ha skett
- ska en ökning av älgkalvvikter ha skett.

Enligt en intervju med Södras representant verkar Södra i nuläget inte kunna nå de uppsatta målen även om viltombuden menar att attityderna går åt rätt håll och att kunskapsnivån har lyfts väldigt mycket bland Södras medlemmar, tjänstemän och viltombud.⁶⁹ Enligt Skogsstyrelsens rapport från utvecklingsprojektet som pågick 2016–2019 kan Kraftsamling Tall vara en möjlig resurs att på bredden få igång Mera tall i Götaland.⁷⁰ Samtidigt kan Södra använda sig av arbetssättet Mera tall i Kraftsamling Tall och aktivt samarbeta med befintliga och kommande regionala och lokala Mera tall initiativ. Detta kan enligt Skogsstyrelsen bidra till att åstadkomma den organiserade resurs som behövs för ett framgångsrikt arbete på bredden.⁷¹

Erfarenheter och kunskap från Mera tall har varit en viktig del i initierandet av projektet Kraftsamling Tall och enligt Södra är erfarenheten av arbetet med Mera tall mycket god.⁷² Kraftsamling Tall har dock utvecklats till att vara en utbildningssatsning, mer än att efterlikna Mera talls arbetssätt⁷³.

3.2.2 Viltstammar i balans 2.0

Viltstammar i balans 2.0 var ett projekt som drevs och initierades av LRF mellan 2017 och 2020. Projektet fokuserade på att öka kunskapen om balansen mellan viltstammar och fodertillgång inom viltförvaltningen genom dialog och samverkan⁷⁴. Projektet var en fortsättning på den tidigare satsningen "Viltstammar i balans i ett förändrat klimat" som hade som mål att förmedla kunskap, och skapa samsyn och förståelse, för en anpassad förvaltning av klövviltstammar i balans med produktion och miljö⁷⁵. Satsningen bedrevs geografiskt i Kalmar, Kronoberg, Jönköping och

---

⁶⁸ <https://www.sodra.com/sv/se/skog-medlem/skogsbruk/skota-skog/skog-vilt/projekt-kraftsamling-tall/>

⁶⁹ Intervju Göran Örlander

⁷⁰ Skogsstyrelsen 2020

⁷¹ Skogsstyrelsen 2020

⁷² Skogsstyrelsen 2020

⁷³ Intervju Bengtsson 2021

⁷⁴ <https://www.lrf.se/mitt-lrf/regioner/sydost/var-verksamhet/satsningar-i-sydost1/viltstammar-i-balans-2.0/>

⁷⁵ <https://www.skogsaktuellt.se/artikel/40048/viltstammar-i-balans--ett-forsok-till-samverkan.html>

Blekinge Län och medverkande organisationer är Södra, Skogsstyrelsen och LRF Jönköping och LRF Sydost.

Målet med Viltstammar i balans 2.0 var att ta fram en gemensam metod för utbildning av ledamöter i Viltförvaltningsdelegationer, älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden. Utbildningen handlar främst om hur viltstammarna kan förvaltas i förhållande till andra intressen, till exempel samhälle, skogsbruk, lantbruk och jakt och är utvecklad och testad för att fungera under kommande år, även efter projektets slut och över hela landet. Projektet syftar också till att utveckla planer, mål och uppföljning på samtliga nivåer med älgförvaltningen.

Förväntade effekter av projektet är

- bättre måluppfyllnad på samtliga nivåer
- en målinriktad, adaptiv och lokalförankrad viltförvaltning
- ökad kunskap om samtliga mål i övergripande riktlinjer och planer
- kunskap om olika åtgärders effekter på de olika målen.

Jämfört med Mera tall är Viltstammar i balans 2.0 ett projekt som har ett större fokus på viltsidan. Vi har inte hittat någon information om målen inom projektet Viltstammar i balans 2.0 uppnåtts.

3.2.3 Vild och bortskämd

Vild & Bortskämd är ett informationsprojekt för foderskapande åtgärder som ska bidra till en klövviltstam i balans som kan leva av vad naturen har att ge. Genom att sprida kunskap och uppfinna nya sätt att kommunicera ska Vild & Bortskämd förändra attityder, öka engagemanget för plantering av naturligt foder och förståelsen för de effekter som utfordring med till exempel matavfall kan ge.⁷⁶ Målgruppen för projektet är i huvudsak jägare och blivande jägare, markägare och den naturintresserade allmänheten som vill lära sig mer om hur människan kan påverka klövviltets tillgång på mat.⁷⁷ Jämfört med Mera tall är Vild och bortskämd ett projekt som har ett större fokus på viltsidan. Vi har inte hittat någon information om målen inom projekten Vild och bortskämd kommer nås eller uppfyllts.

Projektet är ett samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne, Skogsstyrelsen, LRF Skåne, Naturskyddsforeningen Skåne, Högskolan i Halmstad, Jordägareförbundet Skåne-Blekinge, SLU Alnarp, Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund och Magnus Strandberg. Projektet finansieras av Landsbygdsprogrammet.⁷⁸

3.3 Andra viltanpassade skogsskötselåtgärder

Det finns även andra utbildnings- och kommunikationsaktiviteter som riktar sig primärt mot skogsägare där målen att uppnå balans mellan skog och vilt genom olika former av dialog och samverkan.

---

⁷⁶ <https://www.lansstyrelsen.se/skane/djur/jakt-och-vilt/foderskapande-atgarder.html>

⁷⁷ <https://skane.naturskyddsforeningen.se/vild-och-bortskamd/>

⁷⁸ <https://www.lansstyrelsen.se/skane/djur/jakt-och-vilt/foderskapande-atgarder.html>

Skogsstyrelsen informerar till exempel om viltanpassade skogsskötselåtgärder på sin webbsida och Skogsstyrelsen och skogsbolagen håller regelbundna utbildningar om viltanpassad skogsskötsel till skogsägare. Skogsstyrelsens skogskonsulenter bistår också med rådgivning till skogsägare och yrkesverksamma i skogsbruket. Även den webbaserade utbildningen Skog och klövvilt som handlar om hur betetryck påverkar skogsbruk och biologisk mångfald är värd att nämna i sammanhanget. Utbildningen, som är ett samarbete mellan flera skogsföretag och skogsägarföreningar, riktar sig till markägare och jägare.⁷⁹

Skogforsk har de senaste åren också genomfört ett utbildningsprojekt kallat "Viltanpassad skogsskötsel i praktiken". Målet med utbildningen är att sprida kunskap om klövviltets betesmönster och dess påverkan på skog och skogsbruk. Målgruppen skogsägare och yrkesverksamma i skogsbruket ska därmed kunna ta effektiva och målinriktade beslut kring viltanpassad skogsskötsel. Alla delar är kostnadsfria och vänder sig till skogsägare och yrkesverksamma i skogsbruket. Utbildningen finansieras av Landsbygdsprogrammet.⁸⁰

3.4 Effektiviteten i andra åtgärder och styrmedel att uppnå syftet "mera tall"

En av de stora skillnaderna mellan Mera tall och andra liknande projekt och satsningar som Kraftsamling Tall och Viltstammar i balans 2.0 är att Mera tall är myndighetsdrivet där fokus är både mer tall och reglerade viltstammar. Andra projekt har ofta fokus på antingen skogs- eller viltsidan.⁸¹ Initiativ som generellt fokuserar på viltanpassade skogsåtgärder har ofta skogsägare som målgrupp.

Mera tall och de andra aktiviteterna och åtgärderna som presenterats ovan bedöms dock ha potential att stödja varandra. Denna synergi sker redan delvis mellan Mera tall och Södras satsning Kraftsamling Tall då projekten har liknande målsättningar att nå effekter i form av föryngring med tall på tallmark och klövviltstammar anpassade till fodertillgången. Dessutom har erfarenheter och kunskap från Mera tall implementerats och väglett Södra för ökad andel tall i Götaland.⁸² Även om Kraftsamling Tall enligt intervjuerna har bidragit till förbättrade attityder mellan jägare och skogsägare och en förbättrad kunskapsnivå har projektet svårt att nå sina mål. Därför verkar inte arbets sättet inom Kraftsamling Tall i sig mer effektivt för att uppnå syftet "mer tall" än arbets sättet Mera tall.

Viltstammar i balans 2.0 och *Vild och bortskämd* är i sin tur fokuserade på jägare och arbets sätten i dessa projekt bedöms inte heller vara mer effektiva än arbets sättet Mera tall eftersom dessa projekt haft mer generellt fokus på utbildning och kunskapsspridning uppifrån och ner jämfört med Mera tall-arbets sättet där fokuset är lokalt kunskapsskapande och lokal dialog där både skog- och vilt är i fokus. Vi har inte hittat någon information om målen inom projekten *Viltstammar i balans 2.0* och *Vild och bortskämd* uppnåtts.

---

⁷⁹ <https://www.skogochklovvilt.se>

⁸⁰ <https://www.skogforsk.se/kunskap/projekt/viltanpassad-skogsskotsel-i-praktiken/>

⁸¹ Intervju Wallgård 2021, Intervju Arnesson 2021

⁸² Skogsstyrelsen, 2020

För arbetssättet Mera Tall kan det vara viktigt och kostnadseffektivt att framöver försöka hitta tydligare samverkan med dessa projekt genom att exempelvis använda sig av de kunskapsmaterial och utbildningar som dessa projekt genererat för att öka den interna kunskapen och omvärldsbevakningen.

Det finns även vissa likheter i arbetssättet mellan Mera tall och det arbete som sker inom älgförvaltning och älgskötselområden vilket har potential att gynna spridningen av arbetssättet Mera tall inom ramen för älgförvaltningssystemet. Till exempel baserar både Mera tall och älgförvaltningen sitt arbete på lokal faktabaserad kunskap och samma inventeringsmetoder. Älgförvaltningen och Mera tall ska även verka för god samverkan och samförstånd mellan markägare och jägare. Älgförvaltningen har även som mål att jägare och markägare tillsammans och genom dialog ska hantera viltvården och avskjutningar och därmed bidra till produktionsanpassad älgjakt samt en älgstam i balans med betesresurserna på lång sikt populationer. Älgskötselområden är en knutpunkt som ska samla jägare och markägare och är således ett bra forum att informera om både jägarperspektivet såväl som det ekologiska perspektivet kring skogsskötsel.

För att få resultat och effekt där viltstammarna är i balans med betesresurserna har det också lyfts fram att övrigt vilt måste förvaltas mer övergripande i en heltäckande klövviltförvaltning. I vissa områden står övrigt klövvilt för nästan alla viltskadorna och älgen för nästan inga betesskador.⁸³ Detta uppmärksammas också i samverkansprocessen för ökad hållbar skogsproduktion som Skogsstyrelsen drivit tillsammans med andra aktörer och där en aktiv klövviltförvaltning lyfts fram som en framträdande roll. I tillhörande rapport⁸⁴ föreslås att byta namn på älgförvaltningsområdena till klövviltförvaltningsområden och skapa förutsättningar för ett helhetsperspektiv om klövviltstammarna (inklusive vildsvin) där jakten inte nödvändigtvis är reglerad för alla viltslag.

---

⁸³ Intervju Örlander 2021

⁸⁴ <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-24-skogsskotsel-med-nya-mojligheter.pdf>

4 Aktörernas uppfattningar om arbetssättet Mera tall

Här redovisas de intervjuade aktörernas uppfattningar om potential, utmaningar och effekter från arbetssättet Mera tall. I kapitlet presenteras resultat på aggregerad nivå och intervjupersonerna har anonymiserats.

4.1 Potentialen i arbetssättet Mera tall

Alla intervjupersoner ser potential i arbetssättet Mera tall och är i grunden positiva till det. Framför allt betonas potentialen i att arbetssättet bygger på lokal dialog och framtagning av kunskap på en mycket lokal nivå. Det har inte observerats några större skillnader mellan representanter från skogsägar- respektive jägarsidan när det gäller uppfattningar om arbetssättets potential. Trots att dialog och samverkan mellan skogsägare och jägare uppfattas vara svårt så bedöms det som ett viktigt och nödvändigt sätt att få till en bra balans mellan vilt och skog. En av de intervjuade menar att "ingen har kommit på ett bättre sätt heller".

4.1.1 Dialog istället för spridning av färdig information

Mera talls potential uppfattas att ligga i att aktörerna tillsammans ska komma fram till åtgärder och en rimlig balans mellan vilt och skog, istället för att fokusera på utbildningsinsatser uppifrån ner som i många andra projekt. Dock kan det noteras att de praktiska aktiviteterna under Mera talls namn även inneburit utbildningsinsatser, men flera intervjupersoner menar att det är viktigt att säkerställa att Mera talls ursprungliga idé om dialog, samverkan och gemensam framtagning av lokal kunskap behålls.

Majoriteten av de intervjuade betonar potentialen och vikten av fältbesök där deltagande jägare och skogsägare lär sig förstå viltskadeproblematiken genom att se den i praktiken. Representanter från både skogs- och jägarsidan nämner att markägare och jägare ofta inte känner igen viltskador och saknar kunskap om hur skogen skulle se ut om skadorna var mindre omfattande. Där uppfattar många att referenshägn (ett inhägnat område där man ser hur skogen skulle se ut om det inte betades av vilt) är ett särskilt viktigt och effektivt pedagogiskt verktyg. Att kunna organisera fysiska möten betonas också som viktigt för att kunna bygga tillit och förtroende.

4.1.2 Integrera Mera tall i befintliga samverkansformer

Flera intervjupersoner menar att potentialen i Mera tall-arbetssättet bäst kan förverkligas och spridas om det integreras i arbetet i älgskötselområden och/eller älgförvaltningsgrupper. Även här saknas skillnader mellan representanter från skogsägare och jägare. Det uppfattas inte som sannolikt eller önskvärt att nya grupper eller arenor byggs, och istället ska befintliga arenor användas.

Intervjupersonerna tar upp förslag så som framtagning av diskussionspunkter som skulle tas upp i älgskötselområdets möten för att främja en bra dialog och tre av de intervjuade menar att Mera tall-arbetssättet skulle in i länsstyrelsernas instruktioner för älgskötselområden eller att arbete

enligt Mera tall skulle ingå i älgskötselplanerna. Dock uppfattar många att det även finns många utmaningar i att integrera arbetssättet på älgskötselområden, inte minst kopplat till bristande intresse från markägare att delta i möten. En intervjuperson menar också att fler ansvarsområden inte ska läggas på älgskötselområden som drivs ideellt (se kapitel 5.2. om utmaningar). En av de intervjuade betonar att diskussionen kring hur Mera tall kan integreras i älgförvaltningssystemet och i Länsstyrelsernas arbete behöver föras på nationell nivå där även Naturvårdsverket ska inkluderas.

4.1.3 En neutral extern aktör behövs

Trots att arbetssättet uppfattas ha potential har arbetssättet Mera talls principer om lokala möten och utveckling av lokal kunskap inte använts i fler områden än Uppvidinge. Detta kan tyda på att det är svårt för skogsaktörer och jägaraktörer att själva ta upp frågan och driva Mera tall, trots allt material som finns i form av exempelvis Handboken Mera tall.

Majoriteten av intervjupersonerna menar att för att nå potentialen i arbetssättet behövs en neutral aktör som kan driva arbetet även på lokal nivå. Nästan alla ser att Skogsstyrelsen skulle ha rollen. I vissa samhällen finns personer som kan agera som en neutral mellanhand mellan jägare och skogsägare, men ofta saknas det. Vikten av att skogsbolag och jägarorganisationer tillsammans med Skogsstyrelsen informerar och sprider Mera tall betonas också, eftersom en bred representation av aktörer från både skogsägar- och jägarsidan kan få fler att lita på budskapen. Även om Skogsstyrelsen inte heller uppfattas som en helt neutral aktör så menar intervjupersonerna ändå att Skogsstyrelsen uppfattas som mer neutral än skogsbolagen, skogsägarföreningarna och jägarförbunden.

I frågan om skogsbolag och jägarorganisationerna tillsammans och utan Skogsstyrelsen kunde driva arbetet på gräsrotsnivån lokalt menar en av de intervjuade att detta inte är sannolikt på grund av att aktörerna ändå uppfattas driva sin egen agenda och inte uppfattas som neutrala av skogsägare och jägare. Även från skogsbolagens sida verkar det finnas en uppfattning om att det är viktigt att Skogsstyrelsen agerar som en neutral part och även ger rådgivning till grupperna, till exempel kopplat till hur inventeringsresultat tolkas. Samtidigt finns det reflektioner särskilt från intervjupersoner från Skogsstyrelsen kring att det kan vara orealistiskt för Skogsstyrelsen att avsätta tillräckligt mycket resurser för att kunna arbeta med Mera tall på lokal nivå i hela landet.

I förvaltningsfasen kommer Skogsstyrelsen att stödja och försöka få igång Mera tall-arbetet lokalt, men i nuläget verkar det inte finnas tydliga uppfattningar om hur arbetet ska tas vidare och vilka personer eller organisationer som ska se till att Mera tall lever vidare efter att Skogsstyrelsen inte längre är aktiv på lokal nivå i respektive område.

4.2 Utmaningar i arbetssättet

4.2.1 Utmaningar i lokal organisering av arbetet

Att hitta lokal organisation för arbetssättet är en generell utmaning som fortfarande inte verkar vara löst och där Skogsstyrelsen verkar sakna en tydlig bild för hur det kan ske. En av de intervjuade noterar att i områden där man försökt få igång Mera tall-arbetet har misslyckanden berott på oklarheter i vem som ska leda initiativet, vem som ska kalla till möten och hur arbetet ska finansieras. Majoriteten av de intervjuade reflekterar kring olika utmaningar kopplat till det lokala

engagemanget och möjligheter att få igång och få till kontinuitet i arbetet mellan lokala skogsägare och jägare.

Trots att intervjupersonerna ser älgskötselområden och älgförvaltningsgrupperna som de arenor där det finns störst potential till att sprida arbetssättet, så ser de även många utmaningar. Det är inte självklart att arbetssättet skulle bidra till bättre dialog och samsyn mellan skogsägare och jägare genom att det används i dessa grupper. Det uppfattas även finnas risker i att ge älgskötselområden fler uppgifter eftersom de redan har många uppgifter och sköts ideellt, samtidigt som de ändå uppfattas kunna fungera som forum för diskussion.

Även här saknas tydliga skillnader mellan uppfattningarna hos skogs- och jägarrepresentanter. En intressant skillnad kan dock uppfattas i att intervjupersoner på lokal nivå uppfattar att det finns större konflikter mellan grupperna på organisationsnivån (mellan jägarorganisationer och skogsbolag/skogsägarföreningar) medan representanter från dessa uppfattar att det är mer konfliktfyllt på lokal nivå, framför allt på älgskötselområdesnivån. Detta kan dock också bero på att de som intervjuades på lokal nivå var från Uppvidinge och Kronoberg där stor andel av skogsägare också är jägare, och att de som intervjuades från skogsbolag och jägarorganisationer har en bredare blick på den generella situationen runtom i landet.

Flera av de intervjuade nämner att älgskötselområden och grupper är styrda av jägare och att markägare har svårt att göra sina röster hörda. Samtidigt uppfattar flera intervjupersoner, både lokala skogsägare och jägare och representanter för stora skogsbolag, att det är en utmaning att markägare inte engagerar sig i möten trots att de har utslagsröst. Hos vissa jägare ses en uppfattning där skogsägare har för mycket makt i älgförvaltningen medan vissa från skogssidan uppfattar älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden som "jägarstyrda".

En av de intervjuade från Skogsstyrelsen menar att det kan behövas först möten enbart för markägare för att de ska kunna komma till tals, och i senare skede bjuda in skogstjänstemän, skogsbolag, skogsägare, jägare och jaktorganisationer till gemensamma fältträffar för att informera om arbetssättet och skapa intresse att lokalt börja arbeta med metoden. Även en intervjuperson från ett skogsbolag anser att Skogsstyrelsen skulle kunna driva kampanj för att få skogsägare att förstå sin roll i älgförvaltningen och ta en mer aktiv roll.

Det föreslås även av en intervjuperson att omvandla viltförvaltningsmöten med inspiration från Mera tall till exempel så att Mera talls metoder används på samrådsmöten för att få till dialog och samråd, och för att ta fram faktaunderlag. En av de intervjuade som ska arbeta med Mera tall i förvaltningsfasen menar att man i första steg ska organisera separata möten för markägare och jägare för att stärka markägarnas röst och samverka för att de sedan lättare kan även gå in i möten som traditionellt endast varit för jägare.

En ytterligare utmaning som identifieras kopplat till lokal organisering handlar om svårigheten att engagera skogsägare och jägare lokalt. Att arbeta med Mera tall-metoden kan vara tidskrävande och kräver ideellt engagemang vilket ofta inte är lätt att hitta. Flera intervjupersoner menar att det "gäller att hitta rätta personer" som kan driva frågan vidare. Detta kan även kopplas till att många skogsägare tänker att viltförvaltningsfrågor inte rör dem och inte engagerar sig. Dessutom nämns en ytterligare utmaning i att många skogsägare är äldre och inte orkar engagera sig. En av de intervjuade menar också att Skogsstyrelsen behöver kunna identifiera drivkrafterna för olika typer av skogsägare och jägare (som har olika syften i sin verksamhet) för att kunna engagera olika typer av grupper.

4.2.2 Utmaningar kopplat till förvaltning

Flera intervjupersoner diskuterar även de generella utmaningarna i viltförvaltningen. De övergripande diskussionerna om den svenska viltförvaltningen, dess tradition och förnyelsebehov i sig är dock utanför den här utvärderingen och kommer inte att redovisas i detalj.

En av intervjupersonerna menar att en svårighet för arbetssätten för Mera tall är att de sträcker sig över flera myndigheters ansvarsområden och beslutsvägar ser olika ut i den skogliga förvaltningen och viltförvaltningen. Skogsstyrelsen har ansvar för skogsfrågor och Naturvårdsverket och länsstyrelserna arbetar med viltförvaltning.

En av de intervjuade från ett skogsbolag betonar att det är viktigt att Skogsstyrelsen fortsätter att engagera sig i viltförvaltningen trots att ansvaret ligger hos länsstyrelserna. Att Skogsstyrelsen engagerar sig i viltförvaltningen uppfattas här som viktigt eftersom länsstyrelserna inte arbetar med betesskador och enligt intervjupersoner har en otydlig roll som även varierar mellan länen. Det behövs en nationell diskussion om hur länsstyrelsernas roll ska organiseras och att det då är viktigt att Mera tall-arbetets integrering i viltförvaltningen diskuteras tillsammans mellan skogs- och jaktaktörerna, Skogsstyrelsen, länsstyrelserna och Naturvårdsverket.

4.2.3 Svårkommunicerade budskap

En ytterligare utmaning som nämns av några intervjupersoner är att frågorna kopplat till viltskador och metoder för att motverka dem är svårkommunicerade, särskilt då många i målgrupperna har starka egna uppfattningar som inte är i linje med den moderna forskningen.

En intervjuperson berättar att ett exempel på svårkommunicerad fråga är att plantera mer tall bidrar till att minska betetrycket för tallen som finns och därför är fördelaktigt. En skogsägare kan ha en stark uppfattning om att tall blir uppättna, och det kan vara svårt att nå ut med budskap om att mer tall måste planeras för att minska betetrycket för tallarna som finns. Där räcker inte att bli informerad om forskningen, men tanken med Mera tall-arbetsättet är att genom lokala exkursioner och inventeringar där skogsägare och jägare deltar få ner forskningen till lokal nivå och därmed göra den mer tillgänglig. Där uppfattar några intervjupersoner att Mera tall-arbetsättet också har sin potential, dvs i att göra svårkommunicerad vetenskap mer tillgängligt och förståeligt för de som inte brukar ha tillgång till detta i vanliga fall.

4.3 Arbetsättets effekter

Mera talls effekter har diskuterats i intervjuerna kopplat till effekterna lokalt i Uppvidinge, kopplat till effekterna från projektet i Sörmland/Örebro, samt kopplat till effekterna från utvecklingsprojekten på en mer övergripande nivå. Effekterna av arbetsättet i Uppvidinge har också analyserats i enkätundersökningen vars resultat redovisas i kapitel 6.

Från utvecklingsprojektet (2010–2016) uppfattar flera aktörer att de viktigaste övergripande effekterna var att skogsaktörerna (skogsbolag, skogsägarföreningar och Skogsstyrelsen) fick en gemensam bild om skogsskadeproblematiken och en delad bild av vilken årlig skadenivå som kan accepteras. Det uppfattas som mycket värdefullt att skogsaktörerna har en gemensam uppfattning vilket också möjliggör mer effektiv kommunikation mot andra aktörer.

Utvecklingsprojektet uppfattas också ha bidragit till att skogsaktörerna börjat tallföryngra och kommunicera kring behovet av ståndortsanpassning. Bland annat Södra och Sveaskog uppfattas ha ökat sitt engagemang. Även projektet Kraftsamling tall uppfattas ha tillkommit som en följd av Mera tall även om det inte följer exakt samma principer. En representant för en jägarorganisation menar att Mera tall-arbetet genom att lyfta frågorna och sprida information, har ökat förståelsen bland skogsägare att plantera rätt trädslag på rätt marktyp och förståelsen hos jägare att anpassa viltstammarna.

4.3.1 Effekter i Uppvidinge

Effekterna lokalt i Uppvidinge uppfattas vara ökad kunskapsnivå samt bättre samsyn mellan skogsägare och jägare, dvs Mera tall-arbetsättet uppfattas att ha fått precis den typen av effekter som arbetsättet har som sin målsättning. Här observeras ingen skillnad mellan intervjuade representanter av skogsägare respektive jägare, och uppfattningar skiljer sig inte heller mellan aktörerna på strategisk nivå (så som Skogsstyrelsen, skogsbolagen och jägarorganisationer) och lokala representanter.

På lokal nivå har inte arbetsättet i form av möten mellan skogsägare och jägare levt vidare men lokala intervjuade menar ändå att samverkansklimatet är bättre. Inventeringar har också fortsatt efter projektet. En intervjuperson från Skogsstyrelsen menar att kunskapsnivån och medvetenheten om skogsskadefrågorna är mycket större i Uppvidinge jämfört med andra delar av länet.

En intervjuperson menar att goda exempel från stora markägare (Sveaskog och Svenska kyrkan) var viktiga för att fler mindre markägare också vågade börja plantera tall i Uppvidinge. Generellt betonar intervjupersonerna vikten av att visa på goda exempel, men även att kunna vara ute i naturen och diskutera viltskador lokalt för att få bättre förståelse.

På frågan om det finns vissa arbetsätt som är mer effektiva än andra menar många att referenshågn har varit viktiga då det möjliggör att deltagarna kan få se skillnaden mellan hårt betad mark och mark som inte har betats och som därmed har en större artrikedom. Detta uppfattas som kommunikativt mer effektivt än ren presentation av faktaunderlag i form av exempelvis statistik och diagram. Vikten av att kunna översätta forskningsbaserad kunskap till att visa hur det ut i den lokala skogen uppfattas som viktigt även av intervjupersonerna som inte varit direkt inblandade i just Uppvidinge.

4.3.2 Effekter från Mera tall Sörmland/Örebro

Mera tall-projektet i Sörmland/Örebro har inte haft lokala aktiviteter utan fokus har varit på regional nivå då planerna för lokala möten stoppades av pandemin. Intervjupersonerna från projektet uppfattar att projektet har lett till ökad samsyn mellan deltagarna i styrgruppen och de som deltagit i projektets aktiviteter. Projektet har även lett till ökad kunskap bland deltagarna och att deltagarna insett att det är möjligt att hitta lösningar till skadeproblematiken.

Arbetsgruppen och styrgruppen har också spridit kunskap om arbetsättet vidare, exempelvis genom sina andra roller i till exempel älgskötselgrupper vilket uppfattas kan ha lett till ytterligare spridningseffekter. Att Länsstyrelsen Örebro även spridit information om Mera tall till älgförvaltningsgruppen är också en effekt av projektet. Som effekter av projektet i Sörmland/Örebro anges framför allt ökad samsyn mellan de större aktörerna som deltar i styrgruppen och arbetsgruppen vilket i sin tur bidragit till att de kan nå ut med en samlad bild.

Projektet uppfattas också ha fått effekter i form av ökad kunskap bland jägare och skogsägare generellt genom informations- och utbildningsinsatser.

4.3.3 Effekter av informationsspridningen

Trots att Mera tall-arbetsättet i sig fokuserar på att arbeta på så lokal nivå som möjligt och diskutera utifrån lokala förutsättningar har bredare informationsspridning varit en viktig del av utvecklingsprojekten, särskilt i projektet som pågick 2016–2019 då projektet fick genomslag i media och projektledare berättade om projektet i stora delar av Götaland och Svealand.

Informationsspridningen uppfattas generellt fått bra effekter eftersom många uppfattas ha fått höra om Mera tall och om behovet av bättre balans mellan vilt och skog.

Det saknas utvärderingar om effekterna från dessa bredare informationssatsningar men många intervjupersoner menar att tallförsäljning ökat i många delar av landet. Dock är det få som vill tro att detta beror på Mera tall-projektet trots att det uppfattas kan ha spelat en roll. Granbarkborren uppfattas generellt ha spelat en större roll i att öka andelen tallföryngringar.

5 Enkätundersökning till skogsägare

I det här avsnittet redovisas resultaten från en enkätundersökning riktad till skogsägare⁸⁵, med syfte att undersöka och belägga effekter av arbetssättet Mera tall utifrån den effektlogik som vi tidigare beskrivit. Det vi vill undersöka är om arbetssättet leder till ökad kunskap, samsyn, samarbete och förändrade praktiker (beteenden) hos både skogsägare och jägare lokalt. Som beskrevs i det inledande kapitlet så är syftet med enkäten att utvärdera effekter genom ett jämförande perspektiv. Enkäten har därför haft två målgrupper. Den ena gruppen som fått enkäten är skogsägare i ett område – Uppvidinge kommun – där arbetssättet Mera tall utvecklats och tillämpats under lång tid samt till skogsägare i Älmhults kommun där arbetssättet inte tillämpats. Skogsägarna i Älmhults kommun utgör därmed en kontrollgrupp. Givet att det inte finns systematiska skillnader mellan skogsägarna i de båda kommunerna, är det rimligt att anta att andra eventuella skillnader i svar på frågorna är en effekt av att arbetssättet Mera tall utvecklats och tillämpats i den ena kommunen men inte i den andra.

Med utgångspunkt i effektlogiken för Mera tall förväntar vi oss till exempel att:

- Skogsägare i Uppvidinge är mer positivt inställda till och benägna att föryngra med tall, än skogsägare i Älmhult.
- Skogsägare i Uppvidinge i större utsträckning har gemensamma diskussioner och aktiviteter med jägare lokalt, än skogsägare och jägare i Älmhult.
- Kunskapsnivån om aktiviteter som utgör kärnan i arbetssättet Mera tall är högre hos skogsägare i Uppvidinge, än Älmhult.
- Skogsägare i Uppvidinge upplever en bättre balansen mellan fodertillgång och klövviltstammen än skogsägare i Älmhult.
- Skogsägare i Uppvidinge upplever att det finns en bättre dialog, starkare samsyn och gemensamma målsättningar mellan skogsägare och jägare lokalt, än skogsägare i Älmhult.

För att belägga effektlogiken har vi formulerat generella enkätfrågor som skogsägare i både Uppvidinge och Älmhult fått besvara. Skillnader mellan svaren i de båda grupperna har analyserats med statistiska test.

5.1.1 Fakta om dem som besvarat enkäten

Totalt har 247 respondenter besvarat enkätundersökningen. Det är en relativt jämn fördelning mellan de båda kommunerna med 117 svarande i Uppvidinge och 129 svarande i Älmhult (se figur 4). Svarsfrekvensen i de båda kommunerna är densamma (31 procent). Detta ger en relativt god grund för att analysera eventuella skillnader mellan skogsägare i de båda kommunerna. Det är förhållandevis många svarande och vi kan anta att de båda grupperna (kommunerna) är normalfördelade.

I enkäten ställdes även ett antal bakgrundsfrågor om respondenterna för att kunna analysera om det finns några systematiska skillnader mellan de som besvarat enkäten i de båda kommunerna.

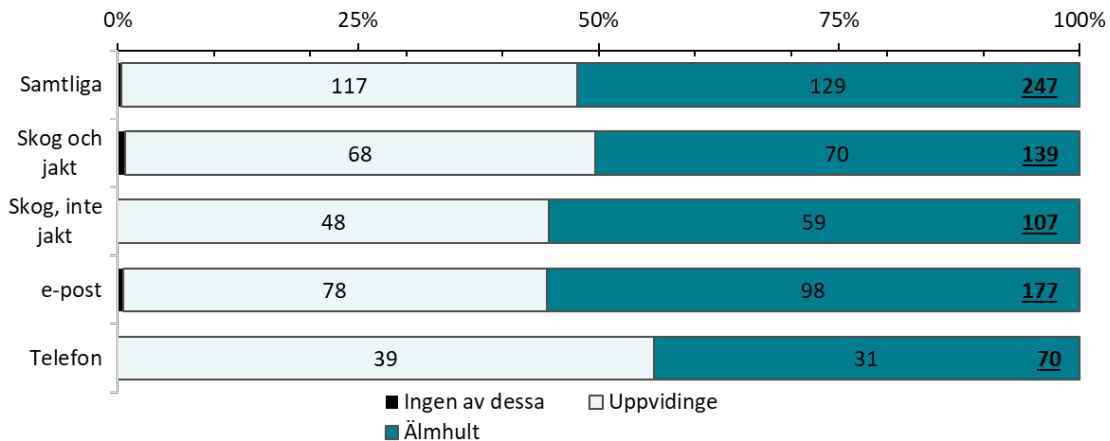
---

⁸⁵ Målet var att rikta enkäten till både skogsägare och jägare, men det har inte varit möjligt att få tag i kontaktuppgifter till tillräckligt många jägare.

Av figur 4 framgår att mer än hälften av skogsägarna också är jägare, totalt 139 stycken. Fördelningen av skogsägare som också är jägare är jämn mellan kommunerna. I underlaget ingår också 107 skogsägare som inte är jägare.

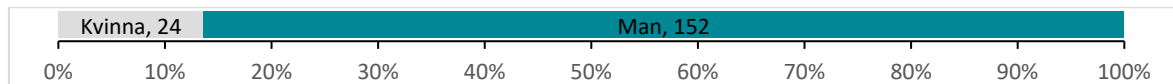
De flesta som besvarat enkäten har gjort det via e-post (177 stycken) och 70 har besvarat enkäten via telefon (samma frågor har ställts så svaren är jämförbara). Det är vidare en större andel av de som besvarat enkäten via epostformulär som är hemmahörande i Älmhults kommun, medan det omvända förhållandet gäller för dem som besvarat enkäten via telefon.

Figur 4. Beskrivning av svarspopulationen

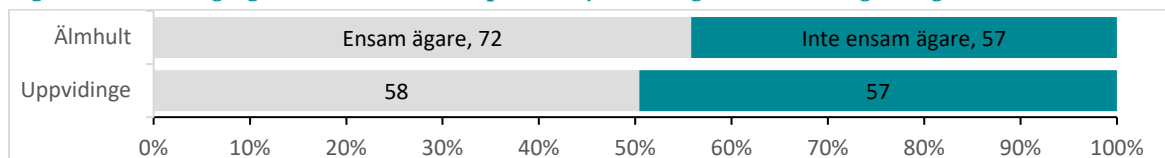
Vad gäller kvinnor och män så finns en klar övervikt av män bland respondenterna, totalt ca 85 procent (Figur 5). Det ser ungefär likadant ut i båda kommunerna; 83 respektive 90 procent av de svarande är män i Uppvidinge respektive Älmhult.

Figur 5. Andel kvinnor och män som besvarat enkäten

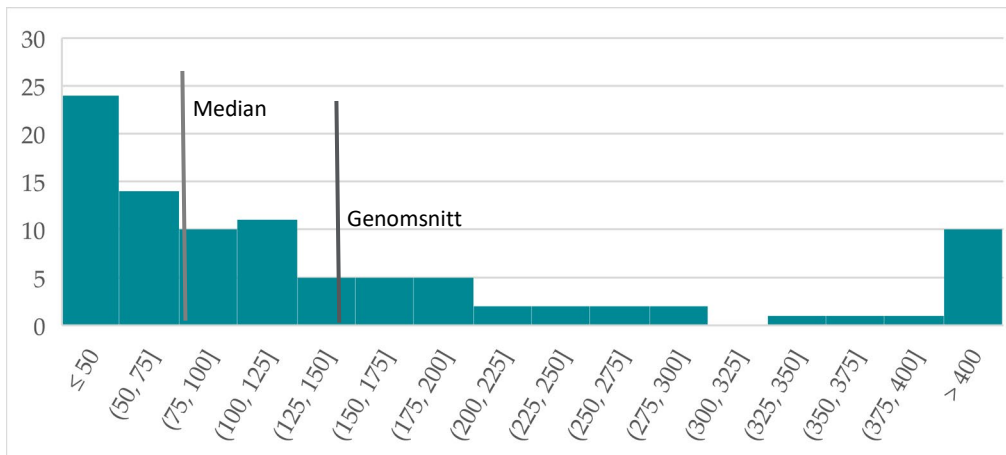
Vi ställde även en fråga om huruvida respondenterna är ensamma ägare till sin skogsfastighet. Skillnaden mellan kommunerna är mycket marginell och ungefär hälften av respondenterna är ensam ägare till sin skogsfastighet (se Figur 6).

Figur 6. Andel skogsägare som är ensam respektive ej ensam ägare till sin skogsfastighet

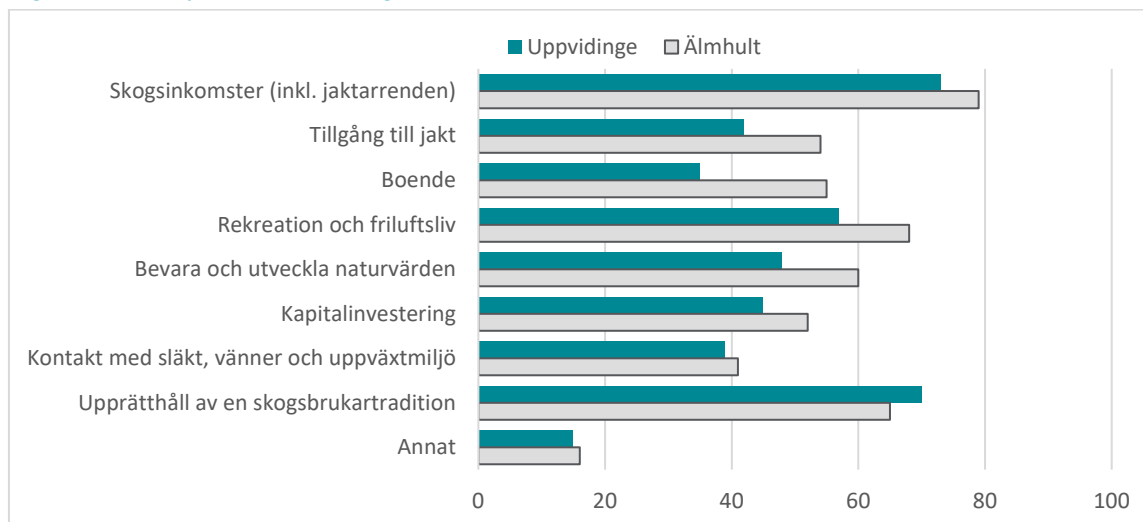
Totalarealen för respondenternas skogsfastigheter varierar från 5 till 1997 hektar, och 75 % av respondenterna har en areal på mindre än 150 ha (se Figur 7). Kommunerna ser väldigt lika ut. Uppvidinges respondenter har ett genomsnitt på 151 ha och en median på 80, Älmhults har 128 respektive 80 ha.

Figur 7. Storlek (hektar) på skogsfastighet

Avslutningsvis ställdes även en fråga om vilka syften skogsägarna har med sitt skogsinnehav. De viktigaste syftena för respondenternas skogsinnehav är *skogsinkomst (inkl. jaktarrenden)*, samt upprätthållande av skogsbrukartradition, rekreation och friluftsliv. Detta gäller i båda kommunerna. Det är alltså både ekonomiska motiv och icke-monetära syften som är viktiga även om skogsinkomster sticker ut något.

Figur 8. Vad är syftet med ditt skogsinnehav?

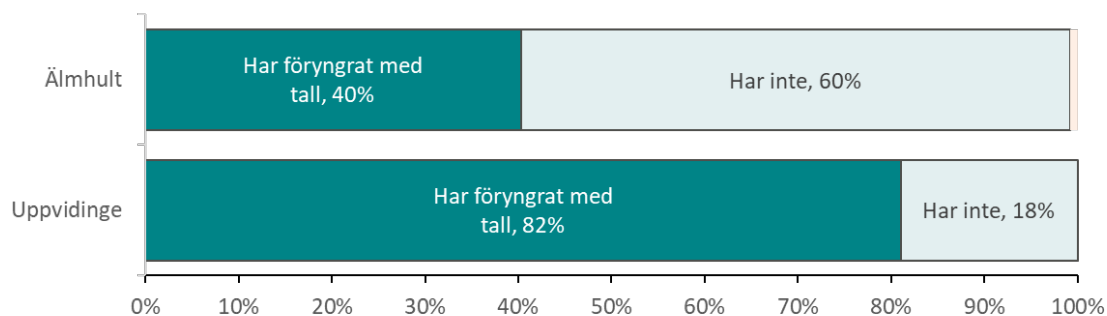
Sammanfattningsvis är det stora likheter mellan de båda svarspopulationerna; skogsägare i Uppvidinge respektive Älmhult. Det verkar inte finnas några systematiska skillnader mellan grupperna med betydelse för hur de svarar på frågorna som rör arbetssätt, attityder och beteenden.

5.1.2 Föryngring med tall

En viktig fråga i enkäten rör huruvida skogsägarna har föryngrat med tall på sin mark. Totalt sett har 147 av respondenterna i undersökningen (60 %) föryngrat med eller planterat tall på sin mark under de senaste 5 åren. Det finns en stor skillnad mellan skogsägare i de två kommunerna. I Figur 9 är det tydligt att föryngring med tall är betydligt mer vanligt förekommande i Uppvidinge än i Älmhult. I Uppvidinge har 80 procent av skogsägarna föryngrat med tall jämfört med 40 procent i Älmhult. Skillnaden mellan svaren i de båda kommunerna är statistisk signifikant (beräknat med Pearsons Chi-square test, signifikant på 5%-nivå). Det vill säga det finns statistiskt belägg för att

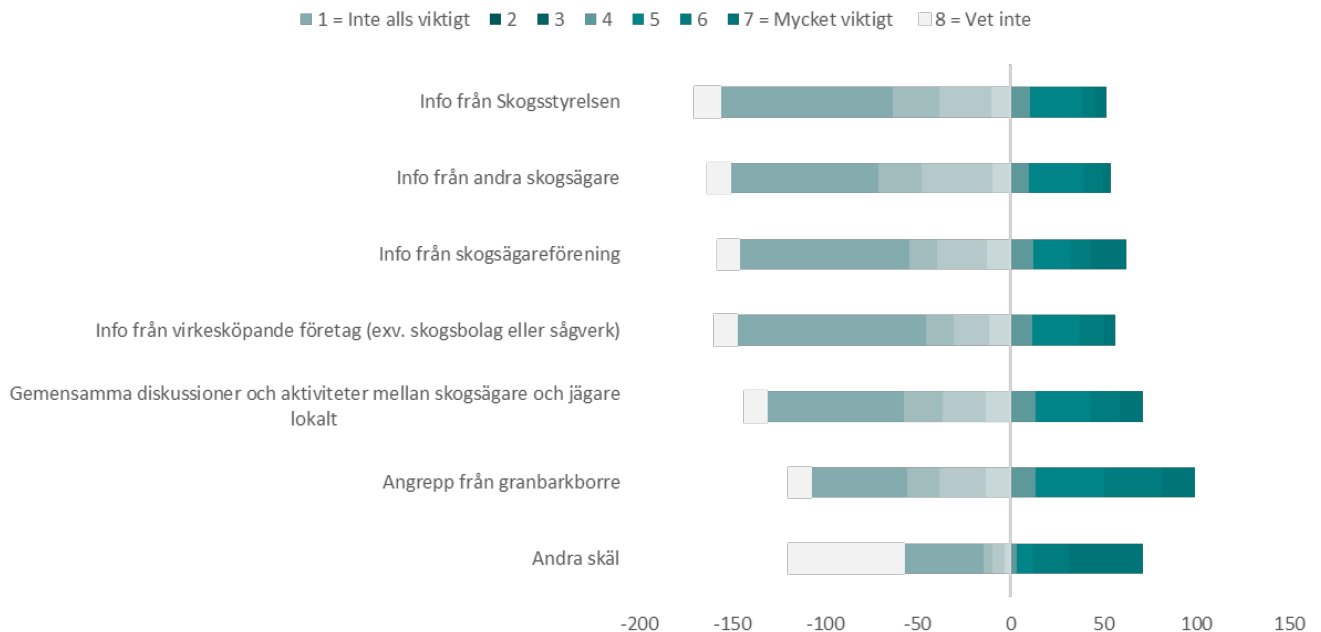
konkludera att plantering av tall hänger ihop med skogsägarens kommun, och att detta inte är en slump bland respondenterna i undersökningen. Det som stödjer slutsatsen är att vi kan anta normalfördelning inom de båda grupperna. Vidare har vi inte kunnat identifiera några systematiska skillnader mellan de svarande i de båda kommunerna avseende olika bakgrundsvariabler (se figur 4–8) som skulle kunna förklara skillnaderna mellan de båda grupperna. Vi har heller inte kunnat identifiera några skillnader mellan de båda grupperna avseende vilka skäl de anger till att plantera tall (figur 10). Exempelvis skulle det kunna vara så att angrepp från granbarkborre är allvarligare i Uppvidinge, men det finns inget i våra data som stödjer en sådan slutsats. Detta är skälen till att vi drar slutsatsen att skillnaden mellan grupperna hänger ihop med skogsägarens kommun. Den skillnad vi känner till mellan de båda kommunerna är att arbetssättet Mera tall utvecklats och tillämpats i Uppvidinge, men inte i Älmhult. Skillnaden mellan kommunerna skulle därför kunna tolkas som en effekt av Mera tall.

Figur 9. Fråga: Har du föryngrat med/planterat tall under de senaste 5 åren på din mark?

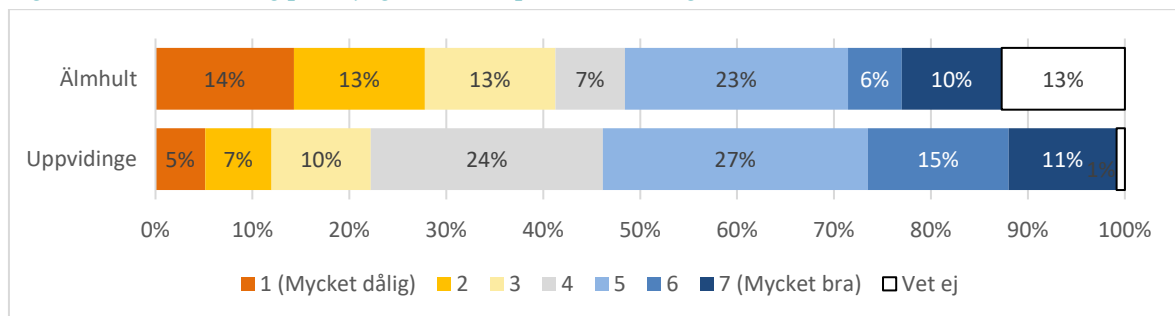

Utöver frågan om skogsägarna har föryngrat med/planterat tall de senaste fem åren så ställdes en fråga om de planterar/föryngrar mer med tall idag jämfört med för fem år sedan. Här finns en intressant skillnad mellan de två kommunerna. I Uppvidinge svarar hälften (47 %) att de planterar mera tall idag jämfört med för fem år sedan. I Älmhult är motsvarande andel 31 %. Den statistiska analysen visar att detta är en statistisk signifikant skillnad (Pearsons Chi-square test) mellan kommunerna. Utöver att det är en större andel skogsägare i Uppvidinge som idag föryngrar med tall, så är det också en ökning över tid bland skogsägarna som är mer påtaglig i Uppvidinge jämfört med Älmhult.

I enkäten ställde vi även frågor kring vilka skäl som är de viktigaste i valet att föryngra med tall. Som framgår av svaren i Figur 10 är angrepp från granbarkborre det viktigaste skälet. Även svarsalternativet gemensamma diskussioner och aktiviteter mellan skogsägare och jägare lokalt är ett jämförelsevis viktigt skäl – exempelvis verkar information från Skogsstyrelsen, skogsägarföreningar och virkesköpare ha lägre betydelse. Dessa svarsalternativ får minst betydelse i undersökningen. Svaren i de båda kommunerna är mycket likartade och det finns inte några statistiskt signifikanta skillnader i svaren mellan skogsägare i Uppvidinge och Älmhult.

Figur 10. Fråga: Är något av följande skäl till att du valt att föryngra med/plantera tall?

Vi ställde också en fråga kring hur skogsägarna ser på möjligheterna att plantera tall av god kvalitet lokalt. Svaren värderades på en skala från 1-7 där 1 betyder mycket dålig och 7 mycket bra. Det vill säga ju högre värde på skalan desto mer positiv inställning. Figur 11 nedan indikerar att skogsägarna i Uppvidinge ser något mer positivt på möjligheterna att plantera tall, men skillnaden kan inte bekräftas med ett statistiskt test (2-sided t-test och mann-whitney, parametrisk och icke-parametriskt test för dubbelkoll). Skillnaderna skulle alltså kunna bero på slumpen.

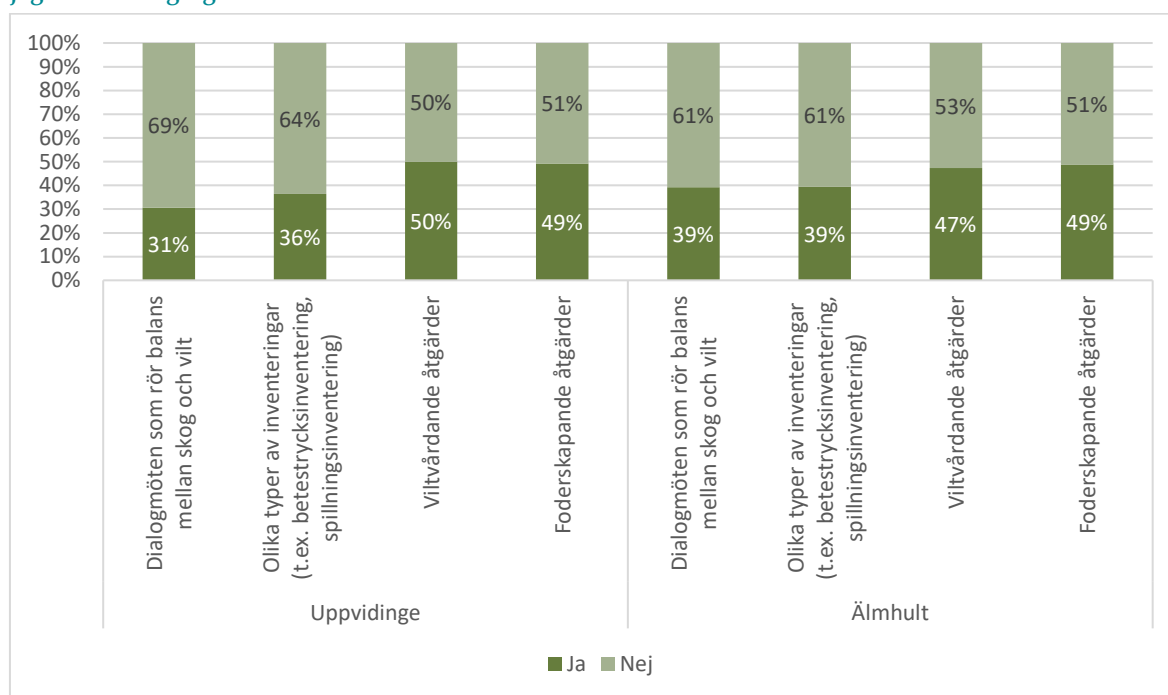
Figur 11. Hur ser du idag på möjligheterna att plantera tall av god kvalitet lokalt?

5.1.3 Arbetsätt, attityder och kunskap

I det förra avsnittet kunde vi konstatera att skogsägarna i Uppvidinge i större utsträckning än skogsägarna i Älmhult föryngrar med tall. Skillnaden mellan skogsägarnas val att plantera/föryngra med tall är statistiskt signifikant och det är svårt att förklara skillnaden med andra faktorer än att skogsägarna är hemmahörande i olika kommuner. Nu ska vi gå vidare för att se om det finns några skillnader i arbetsätt, attityd och kunskaper som förknippas med arbetssättet Mera tall, mellan skogsägarna i de båda kommunerna.

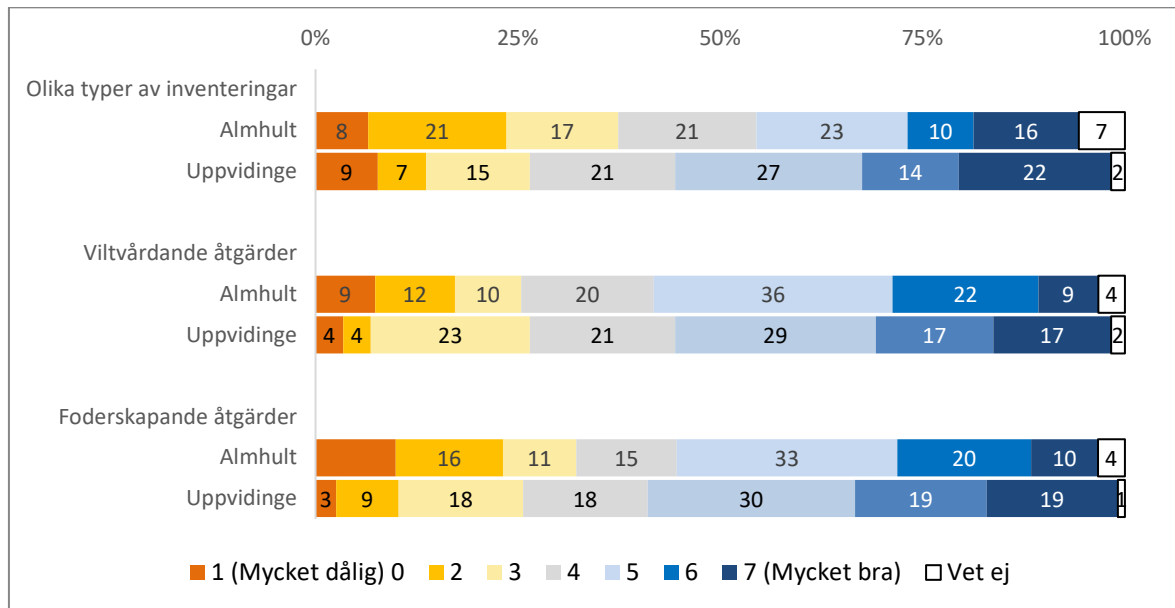
I enkäten ställdes en fråga om skogsägarna deltar regelbundet i olika typer av lokala möten för samverkan och/eller gemensamma aktiviteter mellan jägare och skogsägare. Resultatet redovisas i Figur 12. I båda kommunerna är det en majoritet av skogsägarna som inte deltar regelbundet i dialogmöten eller olika typer av inventeringar mellan skogsägare och jägare. Det är istället vanligare att skogsägarna deltar i gemensamma viltvårdande eller foderskapande åtgärder. Statistiska test visar inga statistiskt signifikanta skillnader mellan kommunerna. Denna del av arbetssättet Mera tall verkar alltså inte ha fått kontinuitet i Uppvidinge, vilket också bekräftas av intervjustudien, som dock också visar på att pandemin haft en effekt på möjligheterna och intresset hos skogsägare och jägare att träffas.

Figur 12. Deltar du regelbundet i lokala möten för samverkan och/eller gemensamma aktiviteter mellan jägare och skogsägare? T.ex...

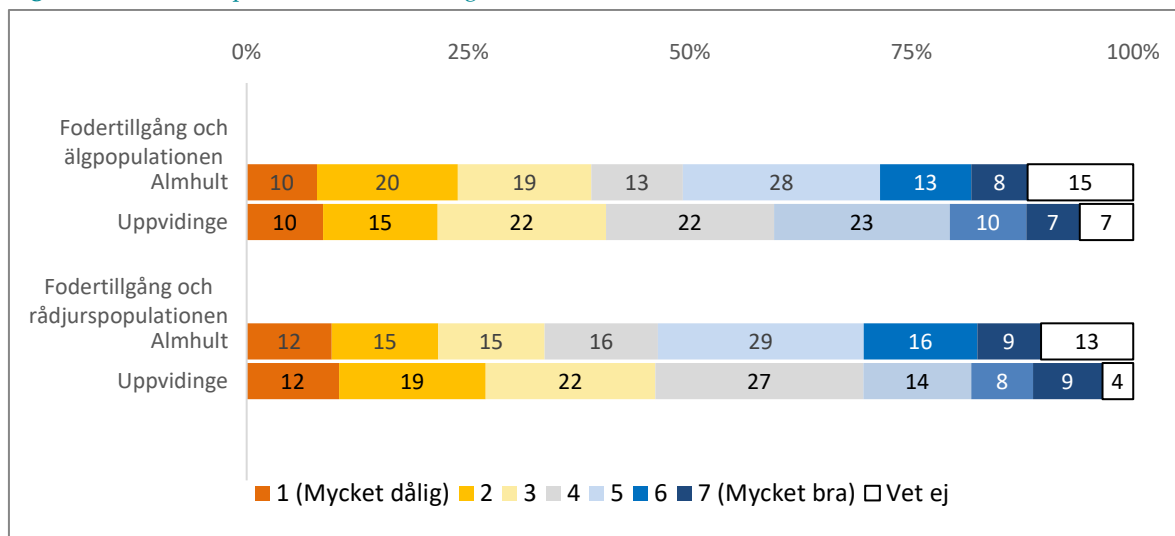

Därefter fick skogsägarna bedöma sin kunskapsnivå rörande viktiga aspekter av Mera tall. Vad gäller skogsägarnas bedömning av sin egen kunskapsnivå om olika typer av inventeringar, viltvårdande och foderskapande åtgärder, så är kunskapsnivån högre inom viltvårdande och foderskapande åtgärder än inom inventeringar. Vi ser inga statistiska skillnader mellan skogsägare i de två olika kommunerna (2-sided t-test och mann-whitney).

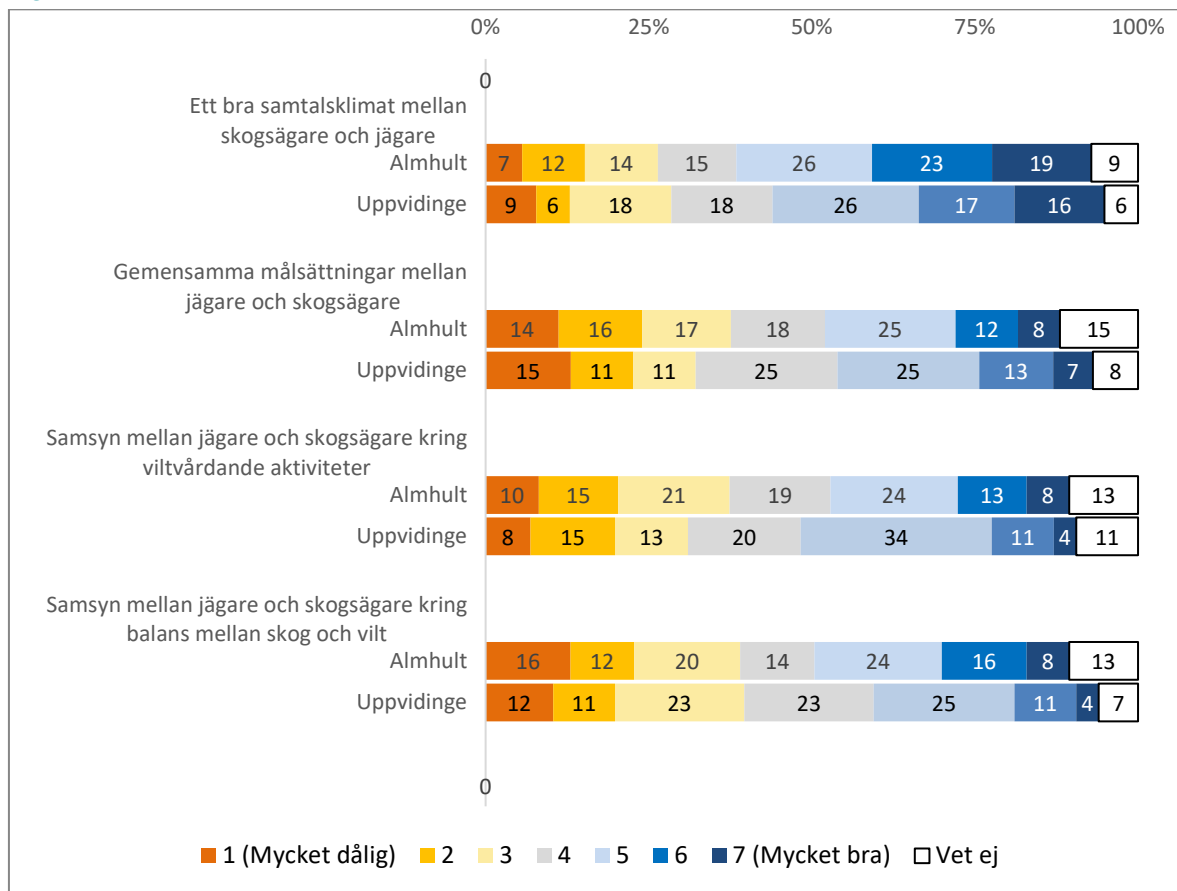
Figur 13. Hur bedömer du din egen kunskapsnivå om....

Ett ytterligare viktigt mål med Mera tall är att åstadkomma en bättre balans mellan fodertillgång och klövviltstammen. Figur 14 visar på mycket spridda uppfattningar bland skogsägarna om detta, där det är ungefär lika många som ser negativt respektive positivt på denna balans. Vi ser inga statistiska skillnader mellan skogsägare i de två olika kommunerna (2-sided t-test och mann-whitney).

Figur 14. Hur ser du på balansen lokalt idag mellan...

Slutligen har vi undersökt förekomsten av gemensamma arbetssätt, samtalsklimat och samsyn lokalt mellan skogsägare och jägare. Även här är bilden spridd mellan skogsägarna och varken tydligt negativ eller tydligt positiv (med visst undantag för samtalsklimat där det är en större andel av skogsägarna som ser detta som positivt jämfört med övriga delfrågor). Vi ser inte heller på denna fråga några statistiska skillnader mellan skogsägare i de två olika kommunerna (2-sided t-test och mann-whitney).

Figur 15. Anser du att det lokalt finns...

5.1.4 Sammanfattning

I enkätundersökningen har vi kunnat belägga att det är mer vanligt förekommande att skogsägare i Uppvidinge föryngrar med tall, jämfört med skogsägare i Älmhult (kontrollgruppen). Det finns inga systematiska skillnader mellan de svarande i de båda kommunerna och det finns inget stöd i enkätsvaren för att till exempel angrepp från granbarkborre skulle vara allvarigare i Uppvidinge jämfört med Älmhult. Att det är vanligare att skogsägare i Uppvidinge valt att föryngra med/plantera tall jämfört med Älmhult, skulle därmed kunna tolkas som en effekt av arbetssättet Mera tall, då skillnaden är svår att förklara med andra faktorer. De svarande i Uppvidinge anger vidare i större utsträckning än de svarande i Älmhult att de föryngrar mer med tall idag jämfört med för fem år sedan.

I enkäten ställer vi även frågan om varför skogsägarna väljer att föryngra med tall. Det vanligaste skälet som anges är angrepp från granbarkborre, vilket gäller för skogsägare i båda grupperna. Det är intressant att detta anges som det viktigaste skälet men kan inte förklara skillnaderna mellan skogsägarna i de båda kommunerna med avseende på om de väljer att plantera tall eller inte. Lokala diskussioner mellan skogsägare och jägare anges också av en mindre andel som motiv och är något vanligare än information från Skogsstyrelsen, skogsägarföreningar eller virkesköpare.

Ett viktigt syfte med enkätundersökningen är att undersöka om de bärande delarna av arbetssättet Mera tall kan förklara varför skogsägare i Uppvidinge föryngrar med tall mer än skogsägarna i

kontrollgruppen. Vi kan inte fastställa att Mera tall-arbetsättet i form av gemensamma aktiviteter mellan skogsägare och jägare är mer vanligt förekommande i Uppvidinge idag än i kontrollgruppen. Det finns inte heller belägg för att Mera tall skulle fått genomslag i Uppvidinge när det gäller uppfattningar om samtalsklimat och samsyn kring målsättningar samt den egenskattade kunskapsnivån bland skogsägarna.

6 Slutsatser

Redovisningen av utvärderingens slutsatser utgår från tre huvudfrågor som har varit vägledande för utvärderingen. I detta avsnitt sammanställs analys och slutsatser utifrån följande huvudfrågor:

1. Relevans: På vilket sätt är arbetsmodellen Mera tall relevant i förhållande till det mål som ska uppnås eller problem som ska lösas?
2. Sammanhang: Hur fungerar arbetsmodellen Mera tall i relation till andra åtgärder och styrmedel?
3. Effektivitet: Uppnår arbetsmodellen Mera tall mål och resultat på ett effektivt sätt?

6.1 Relevans

Målet med Mera tall-arbetsättet är att genom ökad dialog och lokalt framtagen kunskap öka tallplantering och justera avskjutningsplanerna så att älgstammen anpassas till tillgängliga fodermängd. Detta ska göras för att skogsägare ska kunna plantera tall istället för gran på marker där tall är mer passande, och därmed bidra till mer varierade skogar. För att nå de övergripande målen är dialog och samsyn viktigt, och de uppfattas kunna nås framför allt genom att inventera och få en bättre uppfattning om skadesituationen, samt genom att få mer (lokal) kunskap om frågorna kring balans mellan vilt och skog och hur lösningarna kan se ut.

Utvärderingen visade att arbetsättet Mera tall med dess fokus på arbete på lokal nivå inte använts på andra områden än Uppvidinge där arbetsättet utvecklades, trots stora insatser i att sprida arbetsättet. Dock har flera regionala projekt initierats men endast ett projekt har kunnat genomföras (Mera tall Sörmland/Örebro), även om lokala inslag inte genomförts där heller på grund av pandemin.

I Uppvidinge var Skogsstyrelsens roll centralt i att driva projektet, kalla till möten och facilitera lokal samverkan. Rapporter från utvecklingsprojektet samt intervjuerna visar att de största utmaningarna för att kunna använda arbetsättet på andra platser har varit kopplade till arbetsättets organisering.

Intervjupersonerna menar att det inte är sannolikt att lokala aktörer själva kan initiera Mera tall-arbete enligt arbetsättets principer. Istället behövs aktörer som kan uppfattas som neutrala. I sammanhanget uppfattas Skogsstyrelsen som relativt neutralt, åtminstone i jämförelse med lokala jägare och skogsägare, eller skogsägar- och jägarorganisationerna. I stort sett alla intervjupersoner menar att Skogsstyrelsen behöver fortsätta ha en roll i att driva och initiera arbetet även på lokal nivå. Detta behövs även för att stödja lokala grupperns arbete eftersom de ofta saknar kunskap exempelvis om hur man tolkar inventeringsresultat. Att enbart sprida information om arbetsättet och förvänta sig att lokala aktörer själva ska börja arbeta enligt dess principer uppfattas inte som tillräckligt.

För att svara på utvärderingsfrågan om huruvida aktiviteterna leder till att rätt åtgärder genomförs kan resultaten från enkätundersökningen användas. Från enkätundersökningen kan vi inte fastställa att Mera tall-arbetsättet i form av gemensamma aktiviteter mellan skogsägare och jägare är mer vanligt förekommande i Uppvidinge idag än i kontrollgruppen. Det finns inte heller belägg för att Mera tall skulle fått genomslag i Uppvidinge när det gäller uppfattningar om samtalsklimat och samsyn kring målsättningar samt den egenskattade kunskapsnivån bland skogsägarna. Det är möjligt att de lokala aktiviteterna inom Mera tall var mer frekventa tidigare under projektperioden, men vi kan idag inte se att arbetsättet lever kvar i Uppvidinge i högre grad än i kontrollgruppen. Skogsägarna i Uppvidinge förnygrar mer med tall än skogsägarna i kontrollgruppen, men vi kan alltså inte se några skillnader i gemensamma aktiviteter lokalt mellan jägare och skogsägare eller en mer positiv inställning till lokalt samarbete hos skogsägarna i Uppvidinge.

Sammanfattning av slutsatser – relevans:

- Arbetsättet Mera tall har inte spridits i landet och största utmaningarna uppfattas vara problem med lokal organisering.
- Lokala aktörer inte uppfattas kunna initiera Mera tall utan arbetsättet ska drivas, faciliteras och stödjas av en neutral aktör såsom Skogsstyrelsen.
- Enkätstudien visar att skogsägarna i Uppvidinge där Mera tall-arbetsättet utvecklats och tillämpats, förnygrar mer med tall än skogsägarna i kontrollgruppen. Men skillnader kopplat till andra faktorer som förknippas med Mera tall såsom gemensamma aktiviteter mellan skogsägare och jägare eller mer positiv inställning till lokalt samarbete hittas inte i enkätsvaren.

6.2 Sammanhang

Inga åtgärder eller styrmedel som direkt motverkar arbetsättet Mera tall identifierades. Mera tall-arbetsättets fokus på dialog är i linje med viltförvaltningens principer där beslutsfattande på lokal nivå baserat på lokala fakta är prioriterat.

Intervjupersonerna ser potential i att integrera arbetsättet Mera tall just i älgförvaltningssystemet, men eftersom skogsägare i nuläget ofta inte deltar i älgförvaltningsgruppers och älgskötselområdets möten behöver deras engagemang öka om Mera tall-arbetsättet ska kunna bidra till att öka samsyn mellan skogsägare och jägare i älgförvaltningssystemets sammanhang.

Flera andra projekt som leds av olika aktörer med fokus på viltskador, alternativt tallförnygring, har identifierats. Fokus på lokalt kunskapsskapande och lokal dialog skiljer Mera tall-aktiviteterna från dessa insatser som fokuserar på spridning av befintlig kunskap och utbildning "uppifrån ner". En ytterligare faktor som skiljer Mera tall-arbetsättet från andra initiativ är att Mera tall ska ha en uttalad utgångspunkt att diskutera både skog- och viltfrågor, medan andra projekt oftast fokuserar på en av frågorna.

Mera tall-arbetsättet är inte i konflikt med dessa projekt men har en tydlig egen roll i att Mera tall samlar både skogsägare och jägare och vill agera neutralt mellan grupperna och ha fokus på dialog istället för informationsspridning.

Sammanfattning av slutsatser – sammanhang:

- Mera tall-arbetsättets fokus på dialog är i linje med viltförvaltningens principer där beslutsfattande på lokal nivå baserat på lokala fakta är prioriterat

- Intervjupersoner ser potential i att integrera Mera tall-arbetsättet i älgförvaltningssystemet även om utmaningar också finns, bland annat kopplat till skogsägarnas bristande engagemang i älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden
- Mera tall skiljer sig från andra projekt inom närliggande frågor i och med dess fokus på att diskutera vilt- och skogsfrågor parallellt och fokusera på dialog istället för informationsspridning

6.3 Effektivitet

6.3.1 Effektiviteten i det lokala arbetsättet i Uppvidinge

Effektiviteten i arbetsättet Mera tall enligt dess principer om lokala möten och framtagning av lokala fakta har endast kunnat utvärderas i Uppvidinge där arbetsättet också utvecklades, eftersom arbetsättet inte utvecklats och tillämpats fullt ut på andra platser. Detta innebär vissa begränsningar i resultaten eftersom arbetsättet utvecklades i Uppvidinge och flera intervjupersoner betonar att Skogsstyrelsen la stora resurser på att driva projektet där. Därför är det svårt att dra slutsatser om effekterna från arbetsättet skulle vara likadana om lika stora resurser inte avsatts av Skogsstyrelsen vilket gör det svårt att säga om liknande effekter kan förväntas när/om arbetsättet använts i andra sammanhang.

Effekterna i Uppvidinge kan ytterligare förväntas ha påverkats av att det i Uppvidinge finns få jägare som inte är skogsägare och få skogsägare som inte jagar. I andra områden där det finns fler "rena" jägare eller "rena" skogsägare kan förutsättningar för dialog också vara annorlunda (det är dock så att förutsättningarna verkar vara liknande i Älmhult som i Uppvidinge).

I enkätundersökningen har vi kunnat belägga att det är mer vanligt förekommande att skogsägare i Uppvidinge förnygrar med tall, jämfört med skogsägare i Älmhult (kontrollgruppen). En större andel bland skogsägarna i Uppvidinge (relativt skogsägarna i Älmhult) anger också i enkäten att de förnygrar mer med tall idag jämfört med för fem år sedan. Detta skulle kunna tolkas som en (långsiktig) effekt av arbetsättet Mera tall, då det är svårt att förklara skillnaden med andra faktorer. Angrepp från granbarkborre anges som viktigaste skäl till val att plantera/förnygra med tall i enkäten, men detta gäller för skogsägare i båda kommunerna och kan således inte förklara skillnaden mellan kommunerna. IVL menar vidare att det finns frågetecken kring effektiviteten i arbetsättet då det lagts stora resurser på att utveckla Mera tall-aktiviteter lokalt och över tid.

6.3.2 Effektiviteten i den nationella styrningen

När det gäller effektiviteten i styrningen av arbetsmodellen på olika nivåer finns det fortfarande vissa oklarheter. Skogsstyrelsens och andra aktörers roller i förvaltningsfaser är inte klara och det är inte klart vilka former Skogsstyrelsen kommer att fortsätta arbeta med Mera tall efter år 2021. Hur arbetsättet ska organiseras lokalt har inte heller varit tydligt, och många intervjupersoner nämner problem med den lokala organiseringen som främsta anledningar till att arbetsättet inte sprids.

Som noterat i utvärderingen finns det en uppfattning om att arbetsättet behöver integreras i befintliga samverkansformer där särskilt älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden nämns. Det är just i älgskötselområden som Skogsstyrelsens distrikt ska arbeta år 2021 men det finns

fortfarande utmaningar i att dessa grupper ofta inte inkluderar skogsägare i tillräcklig stor omfattning och fungerar i så fall sämre för att nå både skogsägare och jägare.

Det saknas även en tydlig bild av hur aktiviteterna i Skogsstyrelsens nuvarande satsning (dvs organisering av två lokala möten av Skogsstyrelsen i varje distrikt) ska bidra till att Mera tall-arbetsättets mål nås. Utvärderingen visar på att det är resurskrävande att få igång och driva Mera tall lokalt. Det innebär att det är osannolikt att mindre satsningar i form av exempelvis två lokala möten, kommer att leda till att arbetsättet får kontinuitet. När intervjuerna i utvärderingen genomfördes var det fortfarande oklart hur kontinuiteten är tänkt att säkras efter de två möten som Skogsstyrelsen organiserar, och hur och vem ska driva arbetet vidare lokalt. Dessa frågor skulle behöva förtydligas för att säkerställa att Skogsstyrelsens lokala satsningar blir effektiva och leder till ett mer långsiktigt lokalt arbete som inte dör ut efter de två möten som Skogsstyrelsen kallat till. IVL:s bedömning är att det inte är effektivt att sprida ut begränsade resurser på alla distrikt men eftersom satsningen är pågående kan dess faktiska effektivitet behöva utvärderas längre fram.

Sammanfattning av slutsatser – effektivitet det lokala arbetsättet och den nationella styrningen:

- Arbetsättet Mera tall har endast testats på lokal nivå i Uppvidinge och det är därför svårt att dra slutsatser om effekterna från arbetsättet skulle vara likadana om arbetsättet använts på andra platser utan att ingå i ett utvecklingsprojekt som drivs av Skogsstyrelsen
- Enkätundersökningen visar på att skogsägare i Uppvidinge föryngrar med tall i större utsträckning än kontrollgruppen skogsägare i Älmhult
- Det finns oklarheter kopplat till mål, effektlogik och roller i förvaltningsfasen. Det är exempelvis inte klart hur Skogsstyrelsens nuvarande satsning ska få kontinuitet efter de två möten som Skogsstyrelsen organiserar och vem som ska se till att arbetet lever vidare.

7 Rekommendationer

Eftersom arbetsättet Mera tall med lokala möten och framtagning av lokala fakta och lokala målbilder inte använts utanför testområden Uppvidinge är möjligheterna för att dra slutsatser angående arbetsättets effektivitet också begränsade. Som vi har redovisat i utvärderingen visar dock enkätundersökningen något större andel skogsägare som föryngrar med tall i demonstrationsområdet Uppvidinge jämfört med kontrollgruppen. Detta stödjas även av Skogsstyrelsens egna uppföljningar under projektiden. Intervjustudien stärker ytterligare bilden av ett arbetsätt som både skogsägare och jägare och deras organisationer uppfattar ha potential, framför allt eftersom arbetsättet baseras på lokala fakta, samverkan och dialog. Utvärderingens kartläggning av andra åtgärder och insatser visar vidare att det inte finns andra arbetsätt som motsvarar Mera tall och kan fylla dess roll i att främja dialog mellan skogsägare och jägare baserad på lokalt kunskapsskapande och samverkan.

Den största utmaningen i arbetsättet Mera tall ser vi är kopplad till arbetsättets organisering. Trots Skogsstyrelsens omfattande insatser för spridning har inte arbetsättet använts lokalt utanför Uppvidinge och enkätundersökningen visar att arbetsättet inte heller fått kontinuitet i

Uppvidinge. Istället för att fortsätta utveckla innehållet på arbetssättet eller fortsätta informations-spridningen ser vi att Skogsstyrelsen ska fokusera på att hitta en lokal organisation för arbetssättet ifall det ska få spridning och genomslag. Här måste även andra aktörer, inte minst myndigheterna som är ansvariga för viltförvaltning, involveras.

Tre huvudsakliga rekommendationer för Skogsstyrelsen presenteras i följande underkapitel:

- Undersök möjligheterna att integrera Mera tall-arbetssättet i älgförvaltningen tillsammans med andra aktörer
- Tydliggör Skogsstyrelsens mål och effektlogik för spridning av Mera tall
- Utvärdera effekterna av Skogsstyrelsens nuvarande satsning

7.1.1 Undersök möjligheterna i att integrera Mera tall-arbetssättet i älgförvaltningen tillsammans med andra aktörer

Tidigare rapporter från Skogsstyrelsen och intervjupersonerna i vår utvärdering visar på svårigheter med lokal organisering, projektledarskap och finansiering av arbetssättet. Dessa har identifierats som huvudsakliga anledningar till att Mera tall-arbetssättet inte spridits och kommit till praktisk användning utanför pilotområdet i Uppvidinge. Dessa frågor har fortfarande inte lösts av Skogsstyrelsen och inga tydliga svar finns på frågan om hur organiseringen av arbetssättet ska ske lokalt, vem som ska driva processer, hur ansvaret ska fördelas och hur kontinuitet ska försäkras.

Det behövs därmed en struktur för hur arbetssättet ska organiseras lokalt, och majoriteten av de intervjuade aktörerna såg älgskötselområden och/eller älgförvaltningsgrupper som möjliga arenor för detta. Det anses finnas mer potential i att använda dessa befintliga arenor istället för att förvänta sig att lokala jägare och skogsägare ska starta nya forum för Mera tall.

Eftersom Naturvårdsverket och länsstyrelserna har ansvar för dessa frågor är det viktigt att Skogsstyrelsen i samverkan med dessa undersöker vilka möjligheter och risker som finns för att integrera Mera tall-arbetssättet i älgskötselområdets/älgförvaltningsgruppernas arbete. Det föreslås exempelvis att undersöka om arbetssättet Mera tall skulle kunna inkluderas i länsstyrelsernas instruktioner för dessa grupper. Samtidigt identifierar aktörerna även utmaningar kopplat till integrering av Mera tall i exempelvis älgskötselområdets arbete. Ett exempel på dessa är att skogsägare inte engagerar sig i älgskötselområden och älgförvaltningsgrupper i tillräckligt hög grad och om dessa ska fungera som arenor för samverkan mellan skogsägare och jägare behöver deras engagemang stärkas. Olika risker och utmaningar i integrering av Mera tall i älgförvaltningssystemet är viktiga att diskutera öppet med olika aktörer och beakta.

7.1.2 Tydliggör Skogsstyrelsens mål och effektlogik för spridning av Mera tall

Det saknas en tydlig målbild för Skogsstyrelsens fortsatt arbete med Mera tall och där kan det behövas ytterligare arbete hos Skogsstyrelsen för att tydliggöra vad Skogsstyrelsen vill uppnå på lokal nivå, kombinerat med att tydliggöra hur det är tänkt att Skogsstyrelsens aktiviteter kan bidra till att arbetssättet ska kunna nå dessa mål. Skogsstyrelsen kan behöva ytterligare arbeta med att få

fram en tydlig effektlogik där det är genomtänkt vilka mål och delmål som ska nås och vilka aktiviteter som behövs för att kunna nå dessa mål.

Exempelvis kan ett mål vara att tydliggöra hur organisationen för Mera tall på lokal nivå ska fungera. Hur arbetssättet Mera tall ska leva vidare och vem som ska vara ansvarig för fortsatt arbete enligt Mera talls principer har inte varit tydligt i pilotprojekten och är inte heller tydligt i den nuvarande förvaltningsfasen. Även dessa frågor kan med fördel förtydligas i Skogsstyrelsens eget arbete.

7.1.3 Utvärdera effekterna från Skogsstyrelsens nuvarande satsning

Eftersom arbetssättet Mera tall endast använts på lokal nivå i Uppvidinge där arbetssättet utvecklades kan det behövas ytterligare utvärderingar av arbetssättets effektivitet när det har tillämpats på fler platser. I samband med Skogsstyrelsens nuvarande satsning med lokala möten i alla distrikt rekommenderar vi att Skogsstyrelsen följer upp och analyserar effekterna från dessa för att få bättre underlag om arbetssättets effekter.

Utvärderingen här har genomförts i ett läge där arbetssättet egentligen inte har testats utanför platsen där det utvecklades och det är därför viktigt att fortsätta att bygga på slutsatserna och bygga in uppföljning i Skogsstyrelsens arbete för att kunna dra lärdomar från Skogsstyrelsens nuvarande arbete. Exempelvis kan Skogsstyrelsen överväga att genomföra enkätundersökningar i områden där arbetssättet nu testas.

8 Referenser

Ekelund, H., & Hamilton, G. (2001). Skogspolitisk historia. Jönköping: Skogsstyrelsens förlag

Hannerz, M., Nordin, A. & Saksa, T. (red.) (2017). Hyggesfritt skogsbruk. Erfarenheter från Sverige och Finland. Future Forests Rapportserie 2017:1. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå, 74 sidor

Larsson, H. & Nilsson, K. (2019). Förstudie mera tall.

<http://extra.lansstyrelsen.se/skogsstrategismalandsv/start/Documents/F%C3%B6rstudie%20Mera%20tall.PDF>

LRF m.fl. (2017) Handledning för arbete och samverkan i älgskötselområden (ÄSO).

<https://www.lrf.se/politikochpaverkan/jakt-och-vilt/verktygsladan-i-algforvaltningen/>

Länsstyrelsen Västra Götaland (2021). <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/djur/jakt-och-vilt/mera-tall---ett-satt-att-skapa-balans-i-skogen.html>

[Naturvårdsverket 2015. En ny ekosystembaserad älgförvaltning i sikte. utvärdering. Rapport 6659](https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6659-8.pdf?pid=14656)
[En https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6659-8.pdf?pid=14656](https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6659-8.pdf?pid=14656)

Naturvårdsverket (2018). Uppföljning av mål inom älgförvaltningen Redovisning av regeringsuppdrag. Ärendenr: NV-08872-17. <https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2018/181127%20Redovisning%20av%20RU%20Uppf%C3%B6ljning%20av%20m%C3%A5l%20inom%20%C3%A4lgf%C3%B6rvaltningen.pdf>

Skogsstyrelsen (2017). Projekt Mera tall! 2010–2016. Rapport 2017/12.

<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2017/rapport-201712-mera-tall.pdf>

Skogsstyrelsen (2019a). En handbok för mera tall. <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/pagaende-projekt/mera-tall/dokument-mera-tall/handbok-mera-tall.pdf>

Skogsstyrelsen (2019b) Skogsbrukets kostnader för viltskador. Åtterrapporering till regeringen. Rapport 2019/16. <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-16-skogsbrukets-kostnader-for-viltskador.pdf>

Skogsstyrelsen (2020). Mera tall 2016–2019. Redovisning av et nationellt samarbetsprojekt. Rapport 2019/25. <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-25-mera-tall-2016-2019.pdf>

Skogsstyrelsen (2021). Mera Tall 2021. <https://www.skogsstyrelsen.se/meratall/>. Besökt 2021-03-15

Intervjuer

Arnesson, Ove, projektledare i Mera tall-utvecklingsprojektet, Skogsstyrelsen, 2021-04-15

Bengtsson, Hasse, projektledare i Mera tall-utvecklingsprojektet, Skogsstyrelsen, 2021-04-08

Frisk, Lars-Erik, projektgruppmedlem i Mera tall i Uppvidinge, Värendskog, 2021-05-27

Frisk, Ewert, skogsägare och jägare i Uppvidinge, f d förtroendevald i Södra, nu ordförande för Jägarförbundet Kronoberg, 2021-06-21

From, Johanna, regionchef i Region Syd, Skogsstyrelsen, 2021-04-08

HansErs, Mona, enhetschef Art och Vilt, Länsstyrelsen Örebro, 2021-08-11

Hansson, Charlotta, projektledare Mera tall Sörmland-Örebro, Skogsstyrelsen, 2021-04-22

Haraldsson, Hans, distriktsansvarig för Mera tall i Kronoberg, Skogsstyrelsen, 2021-06-03

Isacsson, Joakim, skogsägare och jägare i Uppvidinge, 2021-06-28

Larsson, Solveig, styrgruppsmedlem i Mera tall Sörmland/Örebro, Jägarnas Riksförbund, 2021-05-20

Sandström, Rickard, f d projektledare i Mera tall Sörmland/Örebro, Sveaskog (tidigare Skogsstyrelsen), 2021-04-21

Stridsman, Anna, styrgruppsmedlem i Mera tall Sörmland/Örebro, Sveaskog, 2021-06-24

Turesson, Elias, jaktvårdskonsulent Jägarförbundet Kronoberg, 2021-08-16

Wallgärd, Martin, regional samordnare för Mera tall, Skogsstyrelsen, 2021-04-14

Örlander, Göran, styrgruppsmedlem i utvecklingsprojekten, Södra, 2021-04-26

